

„15 év a kárpátaljai közgazdász szakma magyar sikereiért”

Gazdasági fejlődés kihívásai és lehetőségei a nemzetközi együttműködések és európai tapasztalatok összefüggésében

Nemzetközi Gazdaságtudományi Konferencia

*„Угорські успіхи 15-ти річної підготовки
закарпатських економістів”*

Виклики та перспективи економічного розвитку в умовах міжнародного співробітництва: європейський досвід

Міжнародна економічна конференція

**BEREGSZÁSZ
БЕРЕГОВО**

6-7.05.2016.

**Gazdasági fejlődés kihívásai és lehetőségei a
nemzetközi együttműködések és európai
tapasztalatok összefüggésében**

Beregszász, 2016. május 6-7.

**Виклики та перспективи економічного розвитку
в умовах міжнародного співробітництва:
європейський досвід**

м. Берегово, 6-7 травня 2016 р.

**Gazdasági fejlődés kihívásai és lehetőségei a
nemzetközi együttműködések és európai
tapasztalatok összefüggésében**

Beregszász, 2016. május 6-7.

ABSZTRAKTOK

**Виклики та перспективи економічного розвитку
в умовах міжнародного співробітництва:
європейський досвід**

м. Берегово, 6-7 травня 2016 р.

АБСТРАКТИ

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці ІІ.
Beregszász / Берегово, 2016

УДК: 330.34(063)

ББК: 65я92

B-86

A kötet a 2016. május 6-7-én Beregszászon megtartott „*Gazdasági fejlődés kihívásai és lehetőségei a nemzetközi együttműködések és európai tapasztalatok összefüggésében*” című nemzetközi tudományos gazdasági konferencia anyagait tartalmazza.

Збірник містить матеріали міжнародної наукової економічної конференції „*Виклики та перспективи економічного розвитку в умовах міжнародного співробітництва: європейський досвід*”, що відбулася 6-7 травня 2016 р. у м. Берегове.

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG:

dr. Bacsó Róbert, dr. Szemjon Viktória, Pataki Gábor

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

к.е.н., доц. Бачо Р.Й., к.е.н., доц. Семйон В.С., Потоки Г.Ф.

A KIADÁSÉRT FELEL: Orosz Ildikó

ВІДПОВІДАЛЬНИЙ ЗА ВИПУСК: Орос І.І.

A közölt tanulmányok tartalmáért a szerzők a felelősek.

За зміст опублікованих статей відповідальність несуть автори.

A konferenciát és a kiadvány megjelenését a Nemzetstratégiai Kutatóintézet és a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola támogatta.

NEMZETSTRATÉGIAI KUTATÓINTÉZET

© a szerzők, 2016

© автори, 2016

ISBN 978-617-7404-06-3

Nyomdai munkálatok: Kálvin Nyomda, Beregszász

Felelős vezető: Lacz Csilla

TARTALOMJEGYZÉK

Plenáris előadások

Prof. Dr. Vnukova Natália Minősítés nemzeti kerete az új felsőoktatási törvény fényében: általános vezetői szempontok.....12

Prof. Dr. Lentner Csaba Nemzetközi és magyar közpénzügyi menedzsment stratégiák a 2007-es válság után.....15

Kárpát-medencei egységes gazdasági tér adta vállalkozói lehetőségek elemzése. Gazdasági oktatás jelene és jövője

Dr. Almásy Sándor, Molnár Dániel Ukrán-magyar együttműködés lehetősége a hatékonyabb gazdálkodásért18

Hajdu János, Marosvári Csaba, Mészáros Thomas, Herczeg András A reverse gázszállítás szerepe Ukrajna energiafüggőségének csökkenésében és az európai piaci integrációjában.....20

dr. Kassay János A romániai LEADER program tanulságai, a vidékfejlesztési rendszer kritikai megközelítése23

Kasztovszky Zoltán, Dr. Almásy Sándor Ukrán-Magyar együttműködés lehetősége a hatékonyabb gazdálkodásért.....26

Prof. Dr. Kiss Éva Határokat áthidaló gazdasági euroregionális együttműködési stratégiai elvek a Kárpát-medencében.....28

Megyesi Csilla Gazdasági, vállalkozási és humánerőforrás ismeretek oktatása a szak- és felnőttképzésben31

Miklós Gábor A túlkereslet túlkereslete34

Dr. Szakál Zoltán A Tokaj-hegyaljai desszertborok piaci elemzése – egy empirikus kutatás eredményeinek összefoglalása35

Prof. Dr. Sigun Mária Könyvelői és könyvvizsgálói kompetenciák kialakulása a nemzetközi minősítési programok hatására38

dr. Virág Attila Napjaink földgázimport-diverzifikációs lehetőségei Kelet-Közép-Európában43

Pénzügyi és számviteli fejlődés napjainkban

dr. Bacsó Róbert Az ukrajnai zálogházak működésének jelenlegi kihívásai és fejlődésének főbb irányai	45
Béresné dr. Mártha Bernadett, Dr. Darabos Éva A faktoring, mint a magyar vállalkozások versenyképesség növelésének egyik lehetséges pénzügyi eszköze	48
dr. Britcsenkó Igor, Sztojka Viktória A bankrendszeri válságkezelés sajátosságai.....	49
dr. Brohun Natália Innovatív vállalkozások kockázati finanszírozása	52
Csoplyák Irina A jegyzett tőke formálás belső ellenőrzése	55
Prof. dr. Dánykiv Joszip, prof. dr. Osztapjuk Miroszláv, dr. Galusko Natália A 1848-as osztrák-magyar agrárreform hatása a Nyugat-Ukrajnai számviteli rendszerre	57
Fási Csaba Magyarország közpénzügyi rendszerének hatályos jogszabályi alapjai	61
dr. Hanuszics Veronika, dr. Severja Jánoszláv, Veres Éva A pénzügyi beszámoló szerepe az intézményi környezetben	63
dr. Honcsarenko Olena A pénzügyi közvetítés elméleti alapjai a számviteli rendszerben	66
dr. Kohut Júlia, Kohut Viktória Az ukrán pénzügyi rendszer jelenlegi helyzete és fejlődésének lehetőségei a nemzetközi tapasztalatok alapján	70
Licsman Anna Szállítási költségek, mint a számvitel objektuma	72
dr. Makarovics Viktória A faktoring műveletek kockázatainak minimalizálása: számviteli vonatkozás	74
Prof. Dr. Orlov Igor A tőke, mint a számviteli becslés tárgya.....	77
dr. Pojda-Noszik Nina Ukrajna pénzügyi stabilitásának biztosítási problémái az európai integráció tükrében.....	79
dr. Szemjon Viktória Káoszelmélet a gyakorlatban, avagy az ukrán adórendszer sajátosságai	82
dr. Tkacszenko Szergej Effektív értékegységek használata, mint kalkulációs egységek a termék önköltségszámításában az ipari vállalatoknál és termelési szövetkezetekben.....	85

Dr. habil. Varga József, Cseh Balázs A magyarországi helyi pénzek
működési mechanizmusa89

Kárpátalja és a Kárpát-medence gazdasági fejlődésének stratégiái

dr. Bajor Tibor Kárpátalja helyzete a Kárpát-medence
közgazdasági viszonyai között.....92

Prof. Dr. Cserlenyák Iván, dr. Kurej Okszana Növekedési kilátások
elemzésének gazdasági indexei Kárpátalja megyére
vonatkozóan93

Dr. Egri Imre Ipari logisztikai parkok, mint Kárpátalja
lehetőségei.....96

Pataki Gábor Kárpátaljai vállalkozások helyzetértékelése országos
és kárpát-medencei relációban97

dr. Szokol Iván Kárpátalja regionális versenyképességének
hatótényezői a gazdasági globalizáció feltételei mellett 100

ЗМІСТ

Пленарні доповіді

- д.е.н., проф. Внукова Н.М.** Національна рамка кваліфікацій у контексті нового Закону «Про вищу освіту»: загальноуправлінський аспект12
- д.е.н., проф. Лентнер Ч.** Міжнародні та угорські управлінські стратегії держаних фінансів після кризи 2007 року.....15

Аналіз підприємницьких можливостей єдиного економічного простору Карпатського регіону. Сучасність та майбутні тенденції економічної освіти

- к.е.н. Алмаші Ш., Молнар Д.** Можливості українсько-угорського співробітництва у контексті ефективної економіки18
- Гайду Я., Морошварі Ч., Мейсарош Т., Герцег А.** Роль зворотньої поставки газу в зниженні енергетичної залежності України та її інтеграції до європейських ринків.....20
- к.е.н. Кошої Я.** Уроки румунської програми LEADER, критичний аналіз системи розвитку сільських регіонів.....23
- Костовські З., к.е.н. Алмаші Ш.** Можливості українсько-угорського співробітництва у контексті ефективної економіки26
- д.і.н., проф. Кіш Є.** Стратегічні принципи економічного єврорегіонального співробітництва у Карпатському регіоні.....28
- Медьеші Ч.** Викладання основ економіки, підприємництва та управління людськими ресурсами в професійній та вищій освіті31
- Міклош Г.** Надпопит надпопиту.....34
- к.е.н. Сокал З.** Ринковий аналіз токайських десерних вин – узагальнення результатів емпіричного дослідження.....35
- д.е.н., проф. Шигун М.М.** Формування професійних компетенцій з обліку і аудиту з урахуванням вимог міжнародних кваліфікаційних програм38

к.е.н. Віраг А. Можливості сьогодення щодо диверсифікації імпорту природного газу у Центральній та Східній Європі	43
--	----

Сучасний розвиток фінансової та облікової систем

к.е.н., доц. Бачо Р.Й. Сучасні виклики функціонування та основні напрями розвитку ломбардів в Україні	45
к.е.н. Береш Марта Б., к.е.н. Доробощ Є. Факторинг як фінансовий інструмент підвищення конкурентоспроможності угорських підприємств	48
д.е.н., проф. Бритченко И.Г., Стойка В.С. Особенности антикризисного управления банковской системой	49
к.е.н., доц. Брожун Н.С. Венчурне фінансування інноваційних підприємств	52
Чопляк І.А. Внутрішній контроль формування статутного капіталу	55
к.е.н., проф. Даньків Й.Я., к.е.н., проф. Остап'юк М.Я., к.е.н., доц. Галушко Н.Й. Вплив аграрної реформи 1848 року в Австро-Угорщині на розвиток бухгалтерського обліку в Західній Україні	57
Фаші Ч. Особливості законодавчого регулювання системи державних фінансів Угорщини	61
к.е.н., доц. Ганусич В.О., к.е.н., доц. Шеверя Я.В., Вереш Є.Й. Роль фінансової звітності в інституційному середовищі	63
к.е.н. Гончаренко О.О. Засади теорії фінансового посередництва в системі об'єктів бухгалтерського відображення	66
к.е.н., проф. Когут Ю.М., Когут В.В. Сучасний розвиток фінансової системи України та перспективи її розвитку враховуючи міжнародний досвід	70
Лічман А.А. Транспортно-експедиційні операції як об'єкти обліку	72
к.е.н. Макарович В.К. Мінімізація ризиків факторингових операцій: обліковий аспект	74
д.е.н., проф. Орлов І.В. Капітал як об'єкт вартісного виміру в бухгалтерському обліку	77

Poida-Nosyk N.N. The problems of ensuring Ukraine's financial security in conditions of European integration	79
к.е.н., доц. Семйон В.С. Теорія хаосу на практиці, або особливості податкової сисеми України	82
к.е.н., доц. Ткаченко С.А. Використання ефективних одиниць вимірювання в якості калькуляційної одиниці собівартості продукції на промислових підприємствах і виробничих об'єднаннях	85
д.е.н. Варга Й., Чех Б. Механізм функціонування місцевих фінансів Угорщини	89

Стратегії економічного розвитку Закарпаття та Карпатського регіону

к.е.н. Бойор Т. Закарпаття в економічних відносинах Карпатського регіону	92
Cherlenjak Ivan, Kurei Oksana Index Analysis of Prospects for the Economic Growth of Carpathian Countries	93
к.е.н. Егрі І. Промислові логістичні парки як можливості розвитку Закарпаття	96
Потоки Г. Оцінка стану закарпатських підприємств на державному та Карпатському регіональному рівнях	97
к.е.н., доц. Сокол І.І. Фактори впливу на регіональну конкурентоспроможність Закарпаття в умовах глобалізації економіки	100

Plenáris előadások

Пленарні доповіді

**Національна рамка кваліфікацій у контексті нового
Закону «Про вищу освіту»:
загальноуправлінський аспект**

**Minősítés nemzeti kerete az új felsőoktatási törvény
fényében: általános vezetői szempontok**

д.е.н., проф. Внукова Н.М.

Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця (Харків, Україна)

ufr2007@meta.ua

Зміни, які мають відбуватися в системі вищої освіти пов'язані з викликами XXI століття щодо проблем з фізичним виживанням внаслідок посилення агресивних дій, а також обмеженою соціальною мобільністю. Актуальність питання пов'язана із змінами у розвитку економіки знань, трансферу технологій та підвищення ролі освіти пропорційно можливості вирішення життєвих проблем – перехід на компетентністний підхід. Для вирішення завдань була прийнята Національної рамки кваліфікацій (НРК) (Постанова КМУ № 1341 від 23.11.2011г.) та Заходи до НРК (наказ МОНмолодьспорту та Мінсоцполітики № 488/225 від 20.04.2012) 2014 року відбулася імплементація положень НРК в закон України «Про вищу освіту». Передумови запровадження НРК: Рамка кваліфікацій європейського простору вищої освіти (2005р), Європейська рамка кваліфікацій для навчання впродовж життя (2008 р). Європейська рамка кваліфікацій має 8 рівнів, які описані через компетентності: знання; вміння; особистісні та професійні повноваження; самостійність та відповідальність; вміння вчитися; комунікативні та соціальні; професійні якості.

Національна рамка кваліфікацій в Україні – це системний і структурований за компетентностями опис кваліфікаційних рівнів. Мета – введення європейських стандартів та принципів забезпечення якості освіти з урахуванням вимог ринку праці до компетентностей фахівців; забезпечення гармонізації норм законодавства у сфері освіти та соціально-трудових відносин; сприяння національному і міжнародному

визнанням кваліфікацій, здобутих в Україні; налагодження ефективної взаємодії сфери освітніх послуг та ринку праці.

Результат навчання визначається компетентностями (знання, розуміння, уміння, цінності, інші особисті якості), які набуває та/або здатна продемонструвати особа після завершення навчання. У майбутньому передбачається відокремлення процесу присвоєння кваліфікації від навчального процесу (приклад, медицина). Для спрямованого використання НРК необхідно визначитися з поняттями:

- кваліфікація – офіційний результат оцінювання і визнання, який отримано, коли уповноважений компетентний орган встановив, що особа досягла компетентностей (результатів навчання) за заданими стандартами;
- кваліфікаційний рівень – структурна одиниця Національної рамки кваліфікацій, що визначається певною сукупністю компетентностей, які є типовими для кваліфікацій даного рівня;
- компетентність/компетентності – здатність особи до виконання певного виду діяльності, що виражається через знання, розуміння, уміння, цінності, інші особисті якості;
- комунікація – взаємозв'язок суб'єктів з метою передавання інформації, узгодження дій, спільної діяльності.

Структура Національної рамки кваліфікацій включає 10 рівнів: 0-9, які описані сукупністю компетентностей: знання; уміння (застосування знань); комунікації; автономність та відповідальність. Кожний рівень має інтегральну компетентність. Інтегральна компетентність – узагальнений опис кваліфікаційного рівня, який виражає основні компетентнісні характеристики рівня щодо навчання та/або професійної діяльності. У теперішній час присудження певних видів професійних кваліфікацій делеговано роботодавцями освітній системі через роботу Державних екзаменаційних комісій.

Інтегральна компетентність для випускника середньої школи (4 рівень) – це здатність самостійно виконувати складні спеціалізовані виробничі чи навчальні завдання у певній галузі професійної діяльності або у процесі навчання, зокрема в нестандартних ситуаціях. Інтегральна компетентність для молодшого бакалавра (5 рівень) – це здатність розв'язувати типові спеціалізовані задачі в певній галузі професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування положень і методів відповідної науки і характеризується певною невизначеністю умов. Вимоги до бакалаврів (6 рівень) – це здатність розв'язувати складні

спеціалізовані задачі та практичні проблеми у певній галузі професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів відповідної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов. Вимоги до магістрів (7 рівень) – це здатність розв’язувати складні задачі і проблеми у певній галузі професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.

Організація науково-дослідницької практики за вимогам НРК – це інтеграція всіх видів підготовки; оволодіння методами наукового дослідження та професійними компетентностями; освоєння форми наукового звіту; формування навичок ведення самостійної дослідницької роботи; збір та аналіз інформації; розробка оригінальних ідей; самоаналіз результатів; участь у НДР колективів дослідників (комунікації).

Nemzetközi és magyar közpénzügyi menedzsment stratégiák a 2007-es válság után

Міжнародні та угорські управлінські стратегії держаних фінансів після кризи 2007 року

Prof. Dr. Lentner Csaba

Nemzeti Közzolgálati Egyetem (Budapest, Magyarország)

Lentner.Csaba@uni-nke.hu

Az előadás első részében bemutatásra kerülnek az angolszász jelzálogpiacok összeomlásához vezető jegybanki, szabályozási-felügyeleti mechanizmusok. Majd, a nyugat és kelet európai térséget is elérő válság „lokális” okai, ezen belül a magyar, a 2008-as költségvetési összeomláshoz vezető folyamat. A világot megrengető válság fő okaként az előadó a fejlett piacgazdaságok körében a Washington Konszenzus elveinek „mohó” alkalmazását, a piaci automatizmusoknak korlátlan, és egyre kevésbé ellenőrzött mozgásteret adó állami pénzügyi menedzsmentet jelöli meg. Míg, a feltörekvő piacgazdaságok (Közép- és Kelet Európa, Kína) vonatkozásában a tervgazdasági rendszert követő neoliberális elvek átmenet nélküli, gyors, a feltörekvő piacok társadalmi és gazdasági adottságaitól igen nagymértékben rendszeridegen nyers piacgazdasági gyakorlatot.

Az előadás második részében az előadó bemutatja az Egyesült Államok, az Európai Unió válságkezelési gyakorlatát, és azok eredményeit. Álláspontja szerint az Amerikai Egyesült Államok sikeres válságkezelési politikát folytatott, míg az Európai Unió, és azon belül a monetáris zóna máig válságban van, közpénzügyi menedzsmentje „elfáradt”, válságkezelési politikája fáziskésett, végső soron pedig elkésett. Az amerikai központi Bank (Fed) és az Európai Központi Bank monetáris politikai eszközeit veti össze, illetve a 2013-tól monetáris rendszerváltásba kezdő Magyar Nemzeti Bank többes mandátum célkitűzés rendszerének ismertetésére részletesen kitér, egyetemben a 2010-től nem konvencionális eszközökre épülő magyar fiskális politikára, annak történeti és nemzetközi összefüggéseire. Az előadó a Fed 2007-es válságkezelési politikája és a Magyar Nemzeti Bank 2013-at követő, európai értelemben vett, nem konvencionális eszközrendszere között párhuzamot von.

Az előadás harmadik részében az előadó ismerteti a jövőre vonatkozó nemzetközi és magyar scenárióit, a nemzetgazdasági költségvetési folyamatok tervezhetősége kapcsán „sűrűsödő” bizonytalansági tényezőket, azok főbb faktorait, a válságból való kikerülés európai esélyeit, az USA, EU és Kína versenyképességi pozícióinak várható alakulását. Kitér a monetáris expanziók (QE, Funding for Lending, Növekedési Hitelprogram etc.) folytatásának korlátaira, illetve az J. M. Keynesi gazdaságpolitika (fiskális kereslet élénkítés) további alkalmazásának veszélyeire.

Az előadás, és a nyomtatott formában megjelenő publikáció a szerző legfrissebb kutatási eredményeinek (Fed, BoE, Pekingi Minzu Egyetem) rövid összefoglalása, amelynek bővebb háttere az alábbi linkre keresve tanulmányozható:

https://vm.mtmt.hu/search/slist.php?nwi=1&initd=1&ty_on=1&url_on=1&cite_type=2&orderby=3D1a&location=mtmt&stn=1&AuthorID=10008404&Scientific=1

**Kárpát-medencei egységes gazdasági
tér adta vállalkozói lehetőségek
elemzése**

**Gazdasági oktatás jelene és
tendenciái**

**Аналіз підприємницьких
можливостей єдиного
економічного простору
Карпатського регіону
Сучасність та майбутні тенденції
економічної освіти**

Ukrán-magyar együttműködés lehetősége a hatékonyabb gazdálkodásért

Можливості українсько-угорського співробітництва у контексті ефективної економіки

Dr. Almásy Sándor, Molnár Dániel

Alpha-Vet Állatgyógyászati Kft. (Budapest, Magyarország)

sandor.almasy@gmail.com

Cikkünkkel arra szeretnénk felhívni az Ukrán és főleg Kárpátaljai állattenyésztők figyelmét, hogy magyarországi kutatásokra alapozott innovatív megoldásokkal hogyan javítható a termelés hatékonysága és gazdaságossága, ez által pedig az Ukrán termékek export képessége elsősorban a tejelő szarvasmarha ágazatban.

Magyarország tejelő tehenészetei világviszonylatban is az élbolyba tartoznak. Teheneink laktációs termelése a top 100.000 tehén átlagában meghaladja a 10.000 kg-ot, a legjobb 50.000 tehén pedig már a 11.000 kg-ot is eléri.

Tehenészteinket az utóbbi 10 évben a gazdasági és időjárási tényezők folyamatos és egyre magasabb kihívások elé állítják, ezért elengedhetetlen a legfejlettebb technológiák alkalmazása és érdekképviseltek kialakítása. Telepeink átlagos fejt tehenlétszáma 800 körüli, de már nem ritka a 2.000 fő feletti tehenészet sem, melyek már szinte mind korszerű karusszel kialakítású fejőházakkal illetve istállóik szellőztető/hűtő berendezésekkel vannak felszerelve.

Az ágazatot az utóbbi években sújtó két legnagyobb biológiai probléma a takarmányok különböző toxin szennyezettsége illetve a tej magas szomatikus sejtszáma, melyek oka részben az időjárási viszonyoktól, részben pedig az egyre intenzívebb termeléstől és technológiai gondatlanságokból ered.

Magyarországon a 90-es évek eleje óta folynak kísérletek a világviszonylatban egyedülálló tűzegkincsünkben rejlő huminsav és fulvosav molekulák állattenyésztési felhasználására, melynek az Alpha-Vet Állatgyógyászati Kft. az egyik vezére. Ezek a molekulák –antibakteriális, antivirális és detoxikáló hatásuknál fogva- hozzásegíthetnek az antibiotikum felhasználás csökkentéséhez és a termelés gazdaságosságának javításához.

A huminsavra alapozott takarmánykiegészítők már bizonyították a hatékonyságukat Magyarországon és Európa számos országában. A Magyar tehenészetekben eredményesen csökkentette a tej szomatikus sejtszámát és az aflatoxin kontaminációját. Ennek eredményeként pedig 2015-ben minimum 850.000.000 kg aflatoxin mentes, egészséges fogyasztási tej előállításához járult hozzá.

A jó minőségű tej előállítása a legfontosabb szempont mint gazdasági mint népelelmezési szinten. 2016. év elejétől a huminsav alapú kiegészítők már Ukrajnában is regisztrációt szereztek, és a termelők rendelkezésére állnak, így az Ukrán nemzetgazdaság érdeke is, hogy a gazdaságos és jó minőségű – export képes- tej előállítása érdekében minél előbb megismerjék a tehenészetek.

A reverse gázszállítás szerepe Ukrajna energiaszükségletének csökkenésében és az európai piaci integrációjában

Роль зворотної поставки газу в зниженні енергетичної залежності України та її інтеграції до європейських ринків

Hajdu János, Marosvári Csaba, Mészáros Thomas

ENKSZ Első Nemzeti Közműszolgáltató Zrt. (Budapest, Magyarország)

Herczeg András

Budapesti Corvinus Egyetem (Budapest, Magyarország)

andras.herczeg@uni-corvinus.com

2014 óta az ukrajnai földgázellátás biztonsága biztosításának és a földgázimport diverzifikációjának legfontosabb eszköze az Európai Unió piaci felőli földgázimportot lehetővé tevő földgáz visszaszállítási (ún. reverse) kapacitások kiépítése, különösen a Vaján-Ungvár vezeték megnyitása volt. E szállítási kapacitások megnyitása, majd fejlesztése révén alternatív földgázbeszerzési források jelentek meg az ukrán gázpiacon, mely megszüntette a Gazprom korábbi monopóliumát a gázimportban, javította a Naftogaz alkupozícióját és megteremtette Ukrajna európai piacokkal való fizikai és kereskedelmi összekötésének lehetőségét.

A 2013-2014 fordulóján Viktor Janukovics elnök bukásában kulminálódó ukrajnai válság európai gázpiaci szereplőket 2014 folyamán talán leginkább foglalkoztató aspektusa az európai piacokra menő orosz földgázexport-tranzit biztosításának kérdése volt. E kérdéskörnek ugyanakkor a legfontosabb komponense a 2013-ben még mindig (fokozatosan csökkenő) fogyasztásának (50,4 Mrd m³) felét a Gazpromtól importáló Ukrajna téli időszakokra való felkészülésének problematikája és az orosz gázimport körüli bizonytalanság volt.

A Szovjetunió szétesését követő bő évtizedben gyakori jelenség volt az ukrán állami olaj-és gázipari vállalat, a Naftogaz és a Gazprom árvitája és az ukrán vállalat fizetéseképtelensége miatti, a 2004-es ún. narancsos forradalom óta geopolitikailag is terhelt és gyakran átpolitizált vita, ami 2006-ban és 2009-ben az orosz gázszállítások leállításában

és európai ellátásbiztonsági kihívásokban öltött testet. Ukrajna ellátásbiztonsága és importfüggősége számára 2009-es válságot követő, az európai áraknál lényegesen magasabb költségűre árazott Gazprom-Naftogaz gázadásvételi szerződés és az Oroszországgal a 2005-2010 közötti időszaknál lényegesen barátságosabb viszonyt ápoló Viktor Janukovics 2010-es elnökké választása és az orosz fél által adott árkedvezmény sem jelentett tényleges változást. A kőolaj világpiaci árainak 2011-2014 közötti magas volta az olajtermékekhez kötött Naftogaz importot az orosz fél által adott kedvezmény ellenére is lényegesen megdrágította, miközben a lakossági gáz árai továbbra is nyomottak maradtak ezért az ukrán kormány már Janukovics elnöksége idején elkezdte keresni a földgázellátás új, alternatív forrásait.

2012 augusztusában a Naftogaz gázhálózati üzemeltetője, az Ukrtranszgaz és lengyel partnere, a Gaz-System gázszállítási megállapodást kötöttek Hermanowice ponton a hagyományos kelet-nyugati szállítási iránnyal ellentétes, nyugat-keleti gáz visszaszállítás (reverse) lehetővé tételéről és a szükséges technikai átalakításokról. 2012 októberben a Naftogaz gázadásvételi megállapodást kötött a német RWE-vel egy ötéves, évi akár 10 Mrd m³ gáz szállításáról és 2012 november 20-án történetében először megindult a gáz EU-s piacokról Ukrajnába szállítása napi 4 millió m³ kapacitással Hermanowice határponton. Az Ukrtranszgaz a magyar FGSZ-szel is hasonló megállapodást kötött és 2013. március 28-án Beregdaróc (napi 16,8 millió m³ kapacitás) ponton is megindult a gázszállítás. Az ukrán kormányzat a szlovák (Eustream) és román (Transgaz) földgázrendszer üzemeltetővel is tárgyalásokat folytatott, ám eredmény nélkül.

A szűkös vezetékkapacitások miatt a Naftogaz és néhány más ukrán piaci szereplő által beszerzett gáz mennyisége (2,1 Mrd m³) alapján 2013-ban még nem volt döntő jelentőségű a reverse szállítások megindulása, ám a beszerzett ára alacsonyabb volt a Gazpromtól importált gázénál és Kijev szándékai szerint nyomásgyakorló hatással volt. Az Ukrajna EU társulása körüli orosz-ukrán vita és kereskedelmi háború lezárásaként 2013 decemberében megkötött orosz-ukrán megállapodás szerint Kijev nemcsak hitelt, de újabb gázárkedvezményt kapott Moszkvától, aminek hatására a lényegesen olcsóbbá váló orosz gáz ellenében a Naftogaz beszüntette az európai importot.

Janukovics elnök 2014 februári bukása, a Krím orosz annexiója és a kelet-ukrajnai harcok kitörése mellett eleve feszült orosz-ukrán viszonyban felszínre bukkott a már hónapok óta az ukrán fél hiányos vagy késedelmes fizetése miatt lappangó gázkereskedelmi vita is, melyet az orosz fél 2014 áprilisában a Naftogaz összes kedvezményének visszavonásával és előrefizetés követelésével mélyített el. Az új ukrán

kormányzat és a Naftogaz új vezetése a lengyelországi és magyarországi reverse szállítások haladéktalan felújítása mellett döntött, emellett az Európai Unió és az Egyesült Államok diplomáciai támogatásával 2014 április végén megállapodott az Eustreammel a szlovákiai reverse szállítások technikai lehetővé tételéről 2014 őszétől a Vaján-Ungvár vezetéken keresztül.

A napi szlovák-ukrán reverse kapacitás 2014 szeptember elején nyílt meg napi 27 millió m³ kapacitással, ami év végére napi 40 millió m³ kapacitásra lett kibővítvé. A szlovákiai visszaszállítás egy nagyságrenddel kibővítette az ukrán piac európai gázpiacokon lévő alternatív gázforrásokhoz való hozzáférését és a kedvező időjárási és piaci helyzetben a 2013-as reverse szállítást sikerült két és félszeresére növelni (5,1 Mrd m³), ami a 2014-es ukrán földgázfogyasztás (42 Mrd m³) több mint 12%-át tette ki.

A 2015-ös évben az ukrán földgázimportban a Gazprom importmonopóliumának megtörésére és az európai piaci beszerzésre helyeződött a hangsúly, ezt pedig a reverse kapacitások kihasználása tette lehetővé. Noha 2015 első 9 hónapjában a hírek szerint a reverse gáz árazása magasabb volt a Gazprom importénál, a reverse révén az ukrán piacon is éreztették hatásukat a kedvező európai piaci folyamatok. A 2015-ös évben megfigyelhető árcsökkenést a Naftogaz saját maga számára tudta használni a Gazprommal folytatott tárgyalásai során és a Gazpromtól kialakult árkedvezménnyel a reverse importban résztvevő partnereivel szemben is. 2015 őszétől az ukrán piac magánszereplői is ismét elkezdtek importálni az európai piacokról és több európai szereplő maga is közvetlenül elkezdett szállítani az ukrán piacra.

2015-ben a 2014-es évhez képest kétszeres növekedést sikerült elérni a reverse importban (10,3 Mrd m³), mely a kelet-ukrajnai ipari kapacitások kiesése miatt 33,8 Mrd m³-re lecsökkent ukrán gázfogyasztás harmadát, a földgázimportnak pedig több mint kétharmadát biztosította. A reverse szállítások beindítása révén Ukrajna komoly lépést tett földgázellátása biztonságának javítása, importjának diverzifikálása és az európai gázpiacokkal való fizikai összeköttetés irányába.

A romániai LEADER program tanulságai, a vidékfejlesztési rendszer kritikai megközelítése

Уроки румунської програми LEADER, критичний аналіз системи розвитку сільських регіонів

dr. Kassay János

Sapientia Erdélyi Magyar Tudomány Egyetem (Csíkszereda, Románia)

alcsik@szereda.ro

LEADER programot az Európai Unió egyik legsikeresebb Közösségi Kezdeményezésének tartják. Ezt mutatja az is, hogy a program első szakában (LEADER I.) 1991-1994 között 217 vidéki térségben, 25 ezer munkahely teremtődött, a második szakaszában (LEADER II.), 1994-1999 között ez a szám 1000 vidéki térségben 100 ezerre tehető.

A "hagyományos" fejlesztési politika átalakítása érdekében született meg az Európai Unió által kezdeményezett LEADER program, amely új alapokra helyezi a vidékfejlesztést. Azóta több ciklusban is működő program (LEADER I, II, LEADER +) a Közös Agrárpolitika (KAP) egyik horizontális tengelyévé nőtte ki magát. A hagyományos agrárpolitika hiányosságaira a vidékről történő elvándorlás, a falvak elnéptelenedése, a vidéki funkciók csökkensére mutatott rá. A hagyományos eszközök mint a farmok technológiai korszerűsítése, a termeléshez kötött támogatások, az exporttámogatások elősegítették az európai élelmiszertermelés fejlődését, azonban kizárták a versenyt és paradox módon felerősítették a vidéki térségek elmaradottságát az Európai Gazdasági Közösség tagországaiban.

Ezzel szemben a LEADER program, amely 2000-től válik a KAP egyik tengelyévé, egy több komponensből álló program. Lényege az alulról építkezés, a helyi kezdeményezések felkarolása, a partnerségek, az innovatív projektek támogatása. A rendszer központi szereplője a Helyi Akciócsoport, amelyet az adott térség szereplői hozták létre önkéntes alapon.

Helyi Akciócsoport – az önkormányzatokból, a térség vállalkozóiból és civil szerveződéseiből alakul meg, ez állítja össze a térség fejlesztési tervét, határozza meg a fejlesztési célokat, bírálja al a térségben működő szervezetek által benyújtott projekteket.

Ezzel a szervezeti formával szembeni elvárások hatalmasak voltak a Székelyföldön, a civilek, önkormányzatok, sőt a vállalkozások is nagy érdeklődéssel viszonyultak a helyi stratégiai terv elkészítéséhez.

Az elkészült stratégiai terv alapján, a döntéshozó más néven a Menedzsment Hatóság egy keretösszeget határoz meg az Akciócsoport számára. Ez a helyi fejlesztési terv által beazonosított programok és a lehetséges projektek értékéből áll össze.

Romániában a LEADER program 2009-ben indult az Román Országó Vidékfejlesztési Program (ROVP) keretében, a helyi fejlesztési terveket 2010 novemberében kellett leadni. A programra szánt összeg 2011-ben több mint 227 millió euróra rúgott, első körben 81 HACS került kiválasztásra.

A LEADER program által megfogalmazott célkitűzések a következők voltak:

- HACS-ok által elkészített programok megvalósítása a mezőgazdaság és az erdőgazdálkodás versenyképességének növelése céljából (I. tengely)
- A környezet állapotának és minőségének javítása (II. tengely)
- A falvak fejlesztése (III. tengely)
- A gazdasági tevékenységek diverzifikálása (III. tengely).

Bár a LEADER stratégiák függetlenek és a HACS által megfogalmazott célkitűzéseknek megfelelően alulról építkező logikailag koherens dokumentumok, a ROVP ezt a helyezett nem tudta kezelni. Az RVOP gyakorlatilag a Tanács által 2005-ben kiadott 1698-as rendelet pontjait vette át, sokszor szóról szóra, és ezen intézkedéseket kényszerítették rá a HACS-okra. Tehát a LEADER térségek szintjén kis RVOP-ket kellett gyártani, azaz a már elkészült stratégiákat át kellett gyúrni a rendszer elvárásainak megfelelően.

A romániai országos vidékfejlesztési program (PNDR)

A romániai OVP az országos vidékfejlesztési stratégia operatív programja, amely négy tengelyen számos intézkedést tartalmaz, ebből a LEADER program a 4. ún. horizontális tengely. A Programban lévő intézkedések zöme 2007-re akkreditálva volt, 2008-ban került sor az első kiírásokra

A 2008-2014 közötti időszakban a ROVT-t legalább tizenötször módosították (reallokáció, új intézkedések bevezetése, a támogatási intenzitás változása, pályázók köre

stb.). Ennél lényegesen többször változtatták meg a pályázati elszámolási és kifizetési szabályzatot. A rendszer legsúlyosabb problémája a feltételek, kritériumok állandó változtatása (pályázati szabályok, jogszabályok, űrlapok stb.), amelyet megbonyolított az elektronikus rendszerre való fokozatos átállás is. Már a pályázatok kidolgozásának szintjén kiderült, hogy a rendszer túlbonyolított, nagyszámú törvény ismeretét követeli meg a kedvezményezettek részéről.

A pályázatok tartalmú vonatkozásai másodlagosak voltak – elsősorban a formai követelmények számítottak, a rendszer bürokratikussá vált, a formai és a jogosultsági kritériumok sokkal fontosabbá váltak mint a pályázatok tartalma. A romániai politikában a korrupció felszámolása címszó alatt bevezetett boszorkányüldözés a bürokratikus intézmények alkalmazottjait is megfélemlítette. A másik probléma, hogy a rendszer a standardizálás nyomása miatt rettenetesen rugalmatlanná és bürokratikussá (különbféle szakintézmények bevonását követelte meg már a pályázatok kidolgozása során) vált.

A LEADER program, mint a falusi térségek endogén erőforrásait kiaknázni igyekvő alulról építkező program ebben a rendszerben nem lehetett a céljának megfelelően működésképes.

Ami a pályáztatást illeti egyértelműen kijelenthetjük, hogy bár ez a LEADER HACCS irodák hatásköre volt, ezek nemes egyszerűséggel betagozódtak az országos vidékfejlesztési rendszerbe, egy újabb lépcsőt iktatva be a pályázók számára a már így is túlbonyolított bürokratikus építmény keretében.

Bár a LEADER Európában már jól ismert és kiválóan működő vidékfejlesztési megközelítés volt, Romániában a koncepció lényegét nem értették meg. Alapvetően a város – falu közti szakadék csökkentését hangsúlyozták a programmal kapcsolatosan és főleg az I. III. Tengely (versenyképesség, életminőség) intézkedéscsomagjait próbálták belegyömöszölni. 2013 után, majd 2014-ben az Európai Számvevőszék jelentése után, kitalálták, hogy a LEADER programnak lehetnek atipikus (a ROVP intézkedéseket tekintették tipikusnak) intézkedései és pályázatai is, így megjelentek olyan pályázati kiírások is, amelyek az ROVP-ben nem léteztek. Ez egy újabb sor változtatást hozott a rendszerben, a megyei vidékfejlesztési osztályokat átalakították, innen ellenőrizték a LEADER program keretében leadott atipikus pályázatokat, elszámolásokat.

A tanulmány ezeket a rendszerproblémákat igyekszik feltárni, illetve ezek hatásait vizsgálja a pályázó szervezetek és a romániai vidék fejlődése szempontjából, bizonyítva, hogy a LEADER koncepció sajnálatos módon, de megbukott Romániában.

Ukrán-magyar együttműködés lehetősége a hatékonyabb gazdálkodásért

Можливості українсько-угорського співробітництва у контексті ефективної економіки

Kasztovszky Zoltán

MKSZN Kft. (Budapest, Magyarország)

z.kasztovszky@gmail.com

Dr. Almásy Sándor

Alpha-Vet Állatgyógyászati Kft. (Budapest, Magyarország)

sandor.almasy@gmail.com

Cikkünkkel arra szeretnénk felhívni az Ukrán és főleg Kárpátaljai termelők figyelmét, hogy magyarországi kutatásokra alapozott burgonya és kertészeti szaporítóanyaggal hogyan javítható a termék minősége, hatékonysága és gazdaságossága, ez által pedig az Ukrán termékek export képessége elsősorban a kertészeti és burgonyatermesztési szférában.

Magyar Kertészeti Szaporítóanyag Nonprofit Kft egy országos lefedettséget biztosító erős állami társaság. Jelenleg hat telephellyel rendelkezik Magyarországon, és folyamatban van egy ukrán-magyar közös projekt keretein belül létrehozandó kísérleti telep Kijevi régióban.

Az MKSZN kft keretein belül több mint 19 faj és 290 fajta szaporítóanyag előállítását végezzük. A változó belföldi és export piaci igények kielégítésére a szaporítóanyag előállítása tágkeretek között bővíthető, többek között Ukrajnában és azon belül Kárpátalján is.

Fontos szerepet tölt be a fás szárúak és bogyós gyümölcsűek technológiai kutatásában, valamint a hazai és a közeljövőben Ukrajnai, Kárpátaljai faiskolák vírusmentes szaporítóanyaggal való ellátásában.

Nagy mikro-szaporítás kapacitással és tapasztalattal rendelkezik a fás-szárú gyümölcsök és erdészeti fafajok terén. Kelet-Európa legnagyobb dióoltvány előállítója.

Évente 350.00 db oltvány, 450.000 db magcsemete, 350.000 db bogyósgyümölcs kerül értékesítésre.

Az MKSZN Kft a 2015 évben a szőlészeti-borászati és erdészeti kutatóintézetekkel megkezdte az együttműködést és emellett a Keszthelyi Burgonyakutató Intézet termékeinek az export forgalmazását.

A Keszthelyi burgonya fajták nagyot képesek lendíteni az Ukrán burgonya minőségén és exportképességén, mivel Ukrajna a közeljövőben teljes jogú tagja lett az Európai Kereskedelmi Zónának, de a helyi fajták az esetek többségében messze elmaradnak az Európai szabványoktól.

A Keszthelyi fajták összetett ellenálló képességgel bírnak a burgonyát károsító betegségekkel, kártevőkkel szemben, alacsony a vegyszerigényük, kiváló éghajlati stressz tűrő képességük (hőség, szárazság, egyenetlen vízellátás). Emellett több éven át tartó termesztethetőséggel bírnak és megfelelnek minden EU szabványnak, illetve minőségben felveszik a versenyt és sok esetben felülmúlják az Európai versenytársait.

Határokat áthidaló gazdasági euroregionális együttműködési stratégiai elvek a Kárpát-medencében

Стратегічні принципи економічного єврорегіонального співробітництва у Карпатському регіоні

Prof. Dr. Kiss Éva

Ungvári Nemzeti Egyetem (Ukrajna, Ungvár)

magyartortenelemtanszek-une@yandex.ru

A Kárpátalja stratégiája alapjául szolgáló stratégiai elvek végleges megfogalmazása előtt meg kell határozni a régió fejlesztésének stratégiai prioritásait:

- mérnöki és műszaki infrastruktúra rekonstrukciója és fejlesztése;
- a turizmus és a gyógyüdülési-rekreációs szféra fejlesztése a természeti erőforrások racionális felhasználása és megújítása, a környezet védelme és a történelmi-kulturális örökség megóvása alapján;
- fejlett piaci környezet megteremtése, a kis- és középvállalkozások támogatása, beleértve a faluhelyen működőket;
- a humán tőke fejlesztése - az oktatási és tudományos infrastruktúra fejlesztése;
- tudományos-termelői klaszterek létrehozása;
- a határokon átnyúló üzleti, természetvédelmi és humanitárius együttműködés fejlesztése;
- a határokon átnyúló régióközi integrációs folyamatok támogatása.

A régiófejlesztés stratégiájának a Kárpát-medence fejlesztésének irányát meghatározó látásmódon kell alapulnia. A «stratégiai látásmód» a régió jövőbeni fejlesztésének sokoldalú, optimista megközelítését jelenti, és azoknak a feladatoknak az alapjául szolgál, amelyeknek a teljesítése a stratégiai tervben van meghatározva.

Kárpátalja Ukrajna gazdaságilag jelentős, tiszta környezetű, gyógyüdülési-rekreációs, közép-európai, határ menti régiója, amelyben óvják és gyarapítják az egyedülálló természetvilágot, eredeti kultúrát és történelmi-építészeti örökséget, a polgárok magasan képzettek, műveltek, újjászületett a hagyományos közösségi önkormányzatiság. Ez a koncepció szolgál alapul a régió küldetésének kidolgozásához, a távlati fejlesztésének pályáját kijelölő stratégiai és operatív célok, valamint cselekvési tervek

megfogalmazásához.

A régió küldetése kifejezi a közösség jövőbeni létének magas szinten megfogalmazott értelmét, célját, beleértve a társadalom arra vonatkozó, hosszú távú elképzelését, hogy milyenné szeretne válni. A küldetés megalapozásának feltétele a régió meglévő és jövőbeni erőforrásairól, kül- és belső piaci versenyképességéről, szociális, politikai és gazdasági helyzetéről alkotott világos elképzelés megléte. Vagyis, ha a régió jövőjéről alkotott elképzelés megfogalmazásában a közösséget illeti meg a prioritás, akkor a küldetés meghatározásában a szakembereknek kell elsőbbséget élvezniük. A küldetésben tükröződnek a nemzeti prioritások, vagyis azok az elsőbbségek, amelyeknek Kárpátalján nem csupán a nemzetgazdasági komplexum egysége megőrzésének és hatékony működésének a biztosítása, hanem a kiegyensúlyozott regionális politika megvalósítása érdekében kell érvényesülniük.

Kárpátalja megye küldetése abban rejlik, hogy a sok évszázados tapasztalat, a közösségek hagyományos önszerveződése és az odaadó munka alapján biztosíthatók legyenek valamennyi lakos kényelmes életkörülményei, a régió egyedülálló kulturális-etnikai és természeti sajátosságainak megóvása a stratégiai igazgatási mechanizmus, az oktatás, az egyenlő esélyek révén, a gazdaság regionális és nemzeti feladatok megvalósítása, valamint a stabil gazdasági fejlődés érdekében történő strukturálását természeti erőforrások ésszerű felhasználására és a terület földrajzi fekvésére, a minden egyes ember, a helyi közösségek és Ukrajna érdekeit szolgáló határ menti együttműködés aktív fejlesztésére alapozva.

Kárpátalja megye gazdaságfejlesztésének azon stratégiai irányai, amelyek megvalósítása fontos és szükséges:

- a határokon átnyúló együttműködés fejlesztése,
- a határ menti infrastruktúra kiépítése,
- a turisztikai és gyógyüdülési-rekreációs ágazat fejlesztése,
- az árvízvédelem biztosítása,
- a szállítási hálózat és a logisztika fejlesztése.

Vagyis Kárpátalja megye küldetése a ma élő és a jövőbeni nemzedékek jólétének és magas életminőségének a biztosítását jelenti a régió versenyképességének a fokozása és gazdasági innovációjának a fejlesztése mellett, az egyedülálló kulturális-etnikai hagyományainak és a régió természeti sajátosságainak a megőrzésére alapozva. A régió gazdaságában jelenleg végbemenő átalakulások a fejlődés innovációs modelljének a megvalósításához kapcsolódnak. Az új termelési formák megjelenése, a befektetési programok megvalósulása a régióban kívülről érkező befektetéseket vonzott a térségbe.

Eközben nincs teljes mértékben kihasználva a régióban meglévő tudományos-kutatói potenciál. A megye gazdaságfejlesztési távlatai Kárpátalja megye innovációs fejlesztésének intenzitásnövekedését tették szükségessé az innovációs potenciálnak az innovációs termékek kidolgozása és a prioritást élvező gazdasági ágazatokban való meghonosítása révén történő megerősítése, valamint az innovációs termékek és új technológiák belső és régióközi piacainak bővítését szolgáló feltételek megteremtése által.

Kárpátalja Ukrajnát Európával összekötő kapocs. A régiónak négy európai országgal – Magyarországgal, Romániával, Szlovákiával és Lengyelországgal – van közös határa. Földrajzi fekvésének köszönhetően a régió mintegy tranzithidat képez Ukrajna és az európai országok között. Ez a stratégiai előny új lehetőségeket nyit meg a régió fejlesztése előtt, de egy sor a határokon átnyúló együttműködés fejlesztésével, az EU-hoz és a szomszédos államokhoz fűződő szociális, gazdasági és politikai kapcsolatok bővítésével kapcsolatos problémát is felvet.

A vizsgált területet a legjobban a kapcsolatrendszerek/együttműködések kifejezés takarja, mivel a Kárpát-medencében ezeknek a kapcsolatoknak egész rendszere figyelhető meg. E rendszer elemei pedig a szövetségi szerződések, a háborúk, a békeszerződések és a kereskedelmi kapcsolatok voltak, amelyek átfonták a Római Birodalom korától kezdve a magterületek és a határok mentén élő népek (provinciák) kapcsolatait, mindennapi életét.

Ma a XXI. század elején az Európai Unió a térség meghatározó szereplőjévé vált, így a Kárpát-medence jelentős részben egy nagyobb kapcsolatrendszer része lett. Ennek a kapcsolatrendszernek azonban ma különböző szintjei vannak – s véleményünk szerint az egyik legfontosabb szintje – az eurorégiós rendszer, amely fokozatosan elvezethet egy új Kárpát-medencei egységhez. Az eurorégió behatárolt földrajzi területet jelöl, amely két vagy több ország adott területeit foglalja magába, amelyek megállapodtak abban, hogy összehangolják tevékenységüket a határ menti térségek eredményesebb fejlesztése érdekében. Tehát ez egy olyan terület, ahol a kölcsönös határokat áthidaló gazdasági, társadalmi, kulturális, illetve más jellegű együttműködések léteznek kettő vagy több állam, illetve helyi önkormányzataik között.

Ma Európában egyre jobban erősödik az euroregionális szemlélet. A jövő Európáját elsősorban nem a nemzetállamok Európájaként szemlélik, hanem az azonos érdekeltsgű határmenti területekből kialakított régiók Európájaként tudjuk elképzelni. Az eurorégiók rendkívül nagy szerepet játszottak Európa egyesülési folyamatában, s a tapasztalatok szerint egy országhatárokon áthidaló eurorégió alkalmas lehet eddig meg nem oldott konfliktusok kezelésére.

Gazdasági, vállalkozási és humánerőforrás ismeretek oktatása a szak- és felnőttképzésben

Викладання основ економіки, підприємництва та управління людськими ресурсами в професійній та вищій освіті

Megyesi Csilla

Nemzeti Közszerolálati Egyetem, VERITAS Történetkutató Intézet

(Budapest, Magyarország)

csilla.megyesi@veritas.gov.hu

A gazdasági, vállalkozási és humánerőforrás ismeretek oktatásának megerősítése a szak- és felnőttképzésben véleményünk szerint nagyban hozzájárulhat a magyar gazdaság sikereihez és versenyképességének növeléséhez. *„A pénzügyi kultúra fejlettsége minden gazdasági szereplő együttes érdeke.”* – írja az Állami Számvevőszék 2013-as tanulmánya, és ez könnyen belátható. De az talán magyarázatra szorul, hogy a gazdasági ismeretek mellett miért, milyen logika mentén kell a vállalkozási és HR ismereteket is szélesebb körben oktatni. Bizonyos ismeretek és jártasságok nélkül a XXI. század embere nem tud helytállni sem az életben, sem a munkaerőpiacon. Az EU által meghatározott ún. kulcskompetenciáknak az elsajátítása az államnak, a piacnak és az egyénnek is érdeke, és ezen kulcskompetenciák egyike a vállalkozói kompetencia. A kompetenciákat az iskolai oktatás és nevelés során, valamint a szocializációs folyamatban lehet elsajátítani, de egy egész életen át fejleszteni szükséges. Ez az élethosszig tartó tanulás paradigmája, amely az uniós döntéshozók szerint biztosíthatja Európa hosszú távú versenyképességét.

2000-es évek végének nagy gazdasági válsága után jogos és lényeges kérdés volt, hogy a magyar (és nemcsak a magyar) társadalom pénzügyi kultúráját fejleszteni kell, mert az alapvető pénzügyi ismeretek hiányában a társadalom szélesebb csoportjainak munkája, lakhatása és megélhetése kerül veszélybe. Magyarország rendszerváltás előtti túlgondoskodó, paternalista állama a maga gazdasági és társadalmi berendezkedésével az állampolgárokat nagyfokú önállótlanyságra nevelte, torzítva vagy kiiktatva a piaci versenyt. A rendszerváltás óta eltelt évek pedig nem bizonyultak elegendőnek, hogy akár a gazdasági, akár a munkaerő-piaci versenyre a polgárok felkészüljenek. A 2006-ra

hazánkba is begyűrűző gazdasági válság, a devizahitelek bedőlése, a csődbe menő vállalkozások azonban egy sokszerű negatív tapasztalatot jelentettek, amely nyomán a döntéshozók felismerték, hogy a pénzügyi alapismereteknek a köznevelésben is helyet kell találni. Erre utal a 31/2012. (IV. 3.) országgyűlési határozat, amely a lakossági devizaeladásodás megakadályozásához szükséges kormányzati intézkedésekről szól, és a következőket írja: a Kormány „*Építse be az általános iskolák felső tagozatai, valamint a középfokú iskolák tananyagába a pénzügyi rendszer alapismereteire vonatkozó pénzügyi szabályok oktatását, a banki tranzakciók minimális követelményeinek a megismertetését és a fogyasztóvédelmi jogok tanítását.*”¹

A negatív tapasztalatok hatására az állam és a piac pénzügyi szereplői különböző méréseknek és vizsgálatoknak vetették alá a köz- és felsőoktatásban tanulók pénzügyi ismereteit, és útjára indították azokat a digitális információs fórumokat és oktatási programokat, amelyek szórványosan beépültek az oktatásba vagy azzal párhuzamosan segítik a diákok tájékozódását. Mi azonban úgy véljük, hogy a válság után járva már nem elegendő a pénzügyi kultúra fejlesztése, a valódi előrelépést az jelentheti, ha a vállalkozási kompetenciának a fejlesztését tűznénk ki célul, amelynek a vezetőképzs és a humán erőforrás-képzés is a része kell, hogy legyen.

A magyar közszféra versenyképességének javítása érdekében idén a Kormány egy bürokráciacsökkentési tervet jelentett be, amelyet azzal indokolt, hogy nagyjából 4 millió keresőből 1 millió az államtól kapja a fizetését, ezzel szemben a kívánatosnak tartott ún. skandináv modell szerint az összes foglalkoztatott egytizede lenne közalkalmazott. Tehát a magyar gazdaságnak szüksége van több vállalkozó kedvű polgárra, aki tudását itthon haszonnal tudja kamatoztatni, pénzét forgatni és a hazai munkaerőt foglalkoztatni. Pénzügyi alapismeretekkel minden állampolgárnak rendelkeznie kell, de mi fontosnak tartjuk, hogy a szakmunkásoktól kezdve a diplomásig minden szakma képviselője kapjon használható tudást legalább a vállalkozás elindításából, de célszerű volna a vezetési, szervezési és egyéb HR ismeretekből is.

2016 márciusában egy kérdőíves felmérést végeztünk a felnőttképzések szerepéről és hasznáról a köz- és a magánszféra közötti átjárhatóságban. A válaszadók azon része, aki a humán erőforrás terén alapvető ismeretekkel bírt, erre a területre vonatkozóan külön kérdéseket kapott, amelyek alapján jól látható, hogy a HR-nek bizonyos ismeretanyagai iránt nagy érdeklődés mutatkozik. Ebből kiindulva három magyar egyetem képzési

¹ 31/2012. (IV. 3.) országgyűlési határozat: <http://mkogy.jogtar.hu/?page=show&docid=a12h0031.OGY>

kínálatát megvizsgálva bemutatjuk, hogy a nem (vagy nem csak) üzleti-gazdasági profilú, de alkalmazott tudományokat oktató, jól teljesítő felsőoktatási intézményeinkben (BME, SOTE, SZIE) szerezheth-e a hallgató alapvető gazdasági, vállalkozási és humánerőforrás ismereteket. A vizsgált egyetemek közül kettő, a Semmelweis Egyetem és a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem a felsőoktatási intézmények 2015/16-os világrangsorában is az élvonalban van.

A túlkereslet túlkereslete

Надпопит надпопиту

Miklós Gábor

Budapesti Corvinus Egyetem (Budapest, Magyarország)

gabor.miklos84@gmail.com

A 2008-2009-es válság elmúlása után Magyarországon az építőipar termelési kapacitása megfogyatkozott. Sokan a válság áldozatává váltak. Ezek a termelő kapacitások hiányoznak, technológiában is, de főleg szakemberben. Jelenleg az építőiparral kapcsolatos kereslet-kínálat talán legfontosabb jellemzője, hogy túlkeresletes. Ebben a helyzetben indulnak a Széchenyi2020 beruházásai, infrastrukturális megrendelések, valamint a Családi Otthonteremtési Kedvezmény is, ami csak további erősíti a keresleti oldalt. Mi várható a következő években Magyarországon?

A Tokaj-hegyaljai desszertborok piaci elemzése
– egy empirikus kutatás eredményeinek összefoglalása

Ринковий аналіз токайських десертних вин
– узагальнення результатів емпіричного дослідження

Dr. Szakál Zoltán

Nyíregyházi Egyetem (Nyíregyháza, Magyarország)

szakal.zoltan@nye.hu

A bor egy olyan nemes ital, amelyet egyes nemzetek büszkén fogyasztanak és készítenek. A szőlőművelésnek és borkészítésnek hagyományai vannak. A nemzetközi borpiacon a hagyományos bortermelő országok mellett megjelentek a „hódító” bornemzetek. Az „Újvilág” borai olyan országokban is piacot nyertek, mint Franciaország. Ebben az ágazatban is elkerülhetetlen a globalizáció. A Kárpát-medence borászatai nincsenek rossz helyzetben: kiváló szakembereink vannak és a természeti adottságaink is megfelelőek. A közösségi bormarketingre szánt források reményt adnak egy, a magyar bort népszerűsítő kampánysorozat elindításához.

Magyarország legfontosabb borvidéke a Tokaj-hegyaljai. Az itt készített tokaji borkülönlegességek (TBK) a világon egyedülállóak. Több versenytársa is van a TBK-nek, amelyek hasonló „édes nemes” borok. A konkurens országok, ahol ilyen termékeket elő tudnak állítani: Ausztria, Franciaország, Németország, Kanada, USA, Ausztrália, Dél-Afrika, Szlovákia. A TBK desszertbor kategóriába tartozik, ezért számos más desszertbor is versenytársnak minősül. Édes íze nagy mennyiségű fogyasztásra nem teszi alkalmassá. Különlegességében van az értéke. Nagy mennyiségben nem tudjuk előállítani, de a hazai piac kielégítése mellett, exportra is termelünk. A rendszerváltás előtti néhány évtizedben a „Tokaji” márka elvesztette hitelét. Az elmúlt 20 év azonban alkalmas volt arra, hogy néhány borászat kiváló marketingmunkájának köszönhetően, ismét egy fejlődési pályára álltak a TBK-ek. A borvidéken jelenleg olyan reformfolyamatok zajlanak, amely magát a terméket és szőlészeti borászati módszert is innovatív módon változtatja. Fontos megjegyezni, hogy mindezt a hagyományok tisztelete mellett, a fenntartható fejlődés jegyében teszik. Életpálya modell kerül bevezetésre, módosítottak a termékleírásokon és több eredetvédelmet vezettek be.

A kutatómunka során felmértem a TBK-re vonatkozó fogyasztói szokásokat, és vizsgáltam a termelői oldal marketingstratégiáját. A kutatások helyszínei Magyarországon és Ausztriában voltak. A fogyasztói kutatás kapcsán elvégeztem a faktorelemzést és a klaszterelemzést. A kutatómunka során kérdőíves és online piackutatást is alkalmaztam, illetve mélyinterjúk megkérdezések jutottam információkhoz.

A magyar mintában (n=1179) 5 jól elkülöníthető szegmenst lehetett definiálni:

1. szegmens: Alacsony jövedelmű „Túlélők”,
2. szegmens: Normál jövedelmű „Bölcs derékhad”,
3. szegmens: Normál jövedelmű „Új generáció”,
4. szegmens: Magas jövedelmű „Borértő gazdag”,
5. szegmens: Magas jövedelmű „Gazdag elit”.

Mind az 5 szegmensre jellemző, hogy árintervallumban gondolkodnak, amely a család havi nettó jövedelmével arányos. A borhoz az átlagnál jobban értők inkább az ár-érték arányt veszik figyelembe – akár egy olcsóbb bort is hajlandóak megvenni. Az első két szegmens árérzékeny. A TBK borvásárlások zöme a hipermarketekben történik, és leginkább a nők vásárolják. Születésnapra, névnapra és karácsonyra szoktak venni TBK-et az emberek. A fogyasztó jövedelmének alakulása az árintervallumok minimum és maximum értékét változtatják. A jövedelme növekedés a TBK borvásárlás kockázatát csökkenti. A klaszterelemzés eredményeit fókuszcsoporthoz vizsgálatokkal támasztottam alá.

Az Ausztriában megkérdezett bécsi osztrák borfogyasztók mintegy 45%-a nem ismeri a TBK-et. A legfőbb ok, amiért nem vásárolják a TBK-et, az az, hogy nem ismerik, nem ízlik nekik, és inkább osztrák „Auslese” típusú borokat (hasonló a TBK-hoz) vásárolnak. Akik ismerik, azok évente 1-2 alkalommal vásárolnak kis mennyiséget. Az osztrákok gyakrabban járnak a HORECA szektorba, általában magasabb a jövedelmük, és magasabb az életszínvonaluk. Az osztrák minta (n=107) alapján három főbb szegmenst lehetett elkülöníteni: „alacsony jövedelműek”, „borértők”, „vizuális fogyasztók” (ezen belül alacsonyabb és magas jövedelműek).

Az osztrák pincészetek jobban tudtak alkalmazkodni a fogyasztói és a piaci igényekhez. A helyben eladott borok aránya magasabb és ehhez jóval magasabb színvonalú egyéb turisztikai szolgáltatás is párosul. Tokaj-Hegyalján kezd felzárkózni, és kezd a Világpiacon is figyelemre méltó versenytárrá válni.

A kutatás során vizsgált hipotézis: Mind a magyar, mind az osztrák fogyasztói minta alkalmas a szegmentálásra. Vannak tehát olyan ismérvek, amelyek lehetővé teszik a célcsoportképzést. A következtetések összefoglalása:

1. A tokaji borsor tagjai közül csak a szamorodni és az aszúk ismertek. Fogyasztásuk gyakorisága viszonylag ritka.

2. A „késői szüretelésű” elnevezést kapott termékek népszerűségéből az következik, hogy a fogyasztók nem szeretik a túlzottan édes borokat. A szükségletüket a 1400-2000 forintos áron már elérhető TBK már kielégíti.

3. A tokaji borkülönlegességek gasztronómiában és a kultúrában betöltött jelenlegi helye megnehezíti azok gyakori fogyasztását.

4. A bor bizalmi termék. A már kóstolt bor attitűdje, a pozitív elégedettségi érzet és/vagy emlékezet, valamint a befolyásolással bíró személy (csoport), esetleg véleményformáló ajánlása, döntő borvásárláskor. Az ár-ártervallum formájában jelenik meg, egyfajta szűrőként, amely intervallum a család havi nettó összjövedelmével van korrelációban.

5. Mind a hazai piac, mind az osztrák felmért piac borkülönlegességek fogyasztói halmaza szegmentálható, azaz jól elkülöníthető célcsoportokra osztható. A szegmens-specifikus marketing-mixek kidolgozása tehát elvégezhető, amely nagyban javítja a hatékonyságot is.

6. Az osztrák példa mutatja, hogy a borhoz való érték nagymértékben befolyásolja a TBK, és az ahhoz hasonló termékek, értékesítését. A magasabb életszínvonal szintén kedvezően hat a borkülönlegességek forgalmára.

7. A helyi eladást segíti a helyi turizmus-stratégia megléte és megvalósítása. Az osztrák burgenlandi oldalon ez már jól működik, Tokaj-Hegyalján ennek hatékony működtetésére kell törekedni.

Összességében elmondható tehát, hogy a tokaji borkülönlegességek fejlődési pályán vannak, de nagyon sok a teendő és a tudatos marketingstratégia kidolgozása és kivitelezése nagymértékben meghatározza a sajátos piac jövőjét. Összefogásra és konszenzusra mindenképpen szükség van Tokaj-Hegyalján. A borvidéki stratégiának ugyanakkor igazodni kell az országos közösségi bormarketing alapelvekhez és tevékenységhez.

**Формування професійних компетенцій з обліку і аудиту
з урахуванням вимог міжнародних кваліфікаційних
програм**

**Könyvelői és könyvvizsgálói kompetenciák kialakulása a
nemzetközi minősítési programok hatására**

д.е.н., проф. Шигун М.М.

ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана» (Київ, Україна)

shygun@ukr.net

В умовах сучасної економічної динаміки висувуються високі вимоги до якості інформації, що використовується для прийняття економічних рішень. Бухгалтерський облік, як основна інформаційна система кожного суб'єкта господарювання, повинна своєчасно враховувати нові запити користувачів щодо змісту та форми інформації. Висока ефективність системи бухгалтерського обліку визначається належним рівнем кваліфікації облікового персоналу. Відповідно, при підготовці фахівців з обліку і аудиту слід враховувати найновіші підходи до формування професійних компетенцій.

Сучасні вимоги до професійної підготовки бухгалтерів ґрунтуються на належному рівні освіти, набутті практичного досвіду, постійному підтриманні кваліфікації з використанням системи удосконалення знань. Високі вимоги до бухгалтерської освіти встановлюються як національними, так й європейськими нормативними документами. Серед вітчизняних нормативних актів вимоги щодо функціонування вищої освіти мають місце у Законі України «Про вищу освіту» № 1556-VII від 01.07.2014 р., щодо системи освіти – у Законі України «Про освіту» № 1060-XII від 23.05.1991 р., окремі характеристики щодо кваліфікаційних вимог до бухгалтерів - у Довіднику кваліфікаційних характеристик професій працівників².

² Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників, затв. Наказом Міністерства праці та соціальної політики України від 29.12.2004 № 336. [Електронний ресурс]. – [Режим доступу]: <http://www.dnaop.com/html/31666/doc-dovidnika-kvalifikacijnih-kharakteristik-profesij-pracivnikov/>

На міжнаціональному рівні затверджені і діють Міжнародні стандарти освіти для професійних бухгалтерів МСО 1-6, Директива 2006/43/ЄС Європейського Парламенту та Ради³. Зокрема, Міжнародною Федерацією Бухгалтерів протягом 2002-2009 рр. прийнято Міжнародні стандарти освіти, що регламентують зміст освітніх програм, професійні навички, вимоги щодо досвіду роботи, оцінку професійних здібностей та етику професійних бухгалтерів. У свою чергу, Директивою 2006/43/ЄС суттєво змінено кваліфікаційні вимоги до практикуючих і професійних бухгалтерів, посилено складові системи контролю якості аудиторських послуг.

Так, Директива 2006/43/ЄС визначає наступні умови допуску бухгалтерів та аудиторів до професії⁴: 1) отримання вищої освіти за освітньо-кваліфікаційним рівнем магістр або спеціаліст, а також проходження спеціалізованого теоретичного навчання з визначених сертифікаційних дисциплін (академічний рівень); 2) проходження практичного навчання з набуттям відповідних навичок та складання іспиту на підтвердження професійної компетентності (професійний рівень).

У ст. 8 Директиви 2006/43/ЄС визначено перелік питань, якими повинні володіти професійні бухгалтери на рівні теоретичної підготовки у вищих навчальних закладах. Зокрема: а) загальна теорія та принципи бухгалтерського обліку; б) юридичні вимоги та стандарти щодо складання річної й консолідованої звітності; в) міжнародні стандарти бухгалтерського обліку; г) фінансовий аналіз; д) облік витрат та управлінський облік; е) управління ризиком та внутрішній контроль; є) аудиторські та професійні навички; ж) юридичні вимоги та професійні стандарти щодо обов'язкового аудиту й аудиторів; з) міжнародні аудиторські стандарти; и) професійна етика та незалежність⁵]. Також відповідні знання (в обсязі, доречному для аудиту) професійний бухгалтер повинен мати з таких питань: а) корпоративне право та корпоративне управління; б) законодавство про неплатоспроможність та інші процедури; в) податкове право; г) цивільне та господарське право; д) законодавство про соціальне забезпечення та трудове право; е) інформаційні технології та комп'ютерні системи; є) бізнес, загальна та фінансова економіка; ж)

³ Директива 2006/43/ЄС Європейського Парламенту та Ради про обов'язковий аудит річної звітності та консолідованої звітності, що вносить зміни до Директив Ради 78/660/ЄЕС та 83/349/ЄЕС і припиняє дію Директиви Ради 84/253/ЄЕС. [Електронний ресурс]. – [Режим доступу]: <http://ukraine.uapravo.net/data2008/base36/ukr36353/index.htm>

⁴ Там же

⁵ Там же, ст. 8

математика та статистика; з) основні принципи фінансового управління підприємствами.

Наведені вище питання покладені в основу підготовки фахівців за напрямом «Облік і аудит» у вітчизняній системі вищої освіти. Враховуючи, що переважна частина бухгалтерської практики спрямована на ведення бухгалтерського обліку господарської діяльності та складання достовірної фінансової звітності підприємства, підготовка бухгалтерів повинна ґрунтуватися на якісному набутті професійних компетенцій.

Ефективне забезпечення процесу міжнародної економічної інтеграції України вимагає врахування діючих професійних вимог до фахівців різних напрямів діяльності і, в тому числі, у сфері бухгалтерського обліку та аудиту. Якісний розвиток системи обліку і аудиту в Україні в сучасних умовах можливий тільки з урахуванням чіткої адаптації до міжнародних вимог.

Урядом України зроблено ряд важливих кроків у напрямі адаптації системи обліку і аудиту до міжнародних вимог та прийнято відповідні нормативні документи. Так, Розпорядження КМУ № 911-р від 24.10.2007 р.⁶ і Постанова КМУ №820 від 7.11.2013 р.⁷ визначають основні напрями реалізації відповідної Стратегії, серед яких зміцнення кадрового потенціалу бухгалтерської сфери, забезпечення високого рівня спеціалістів з бухгалтерського обліку, які складають фінансову звітність за міжнародними стандартами. При цьому Розпорядження передбачає врахування міжнародних стандартів професійної освіти у сфері бухгалтерського обліку і аудиту вищими навчальними закладами та підвищення кваліфікації бухгалтерів; сприяння розвитку системи професійної підготовки і постійного удосконалення знань спеціалістів на рівні професійних організацій бухгалтерів; розроблення і запровадження єдиної національної програми професійної сертифікації бухгалтерів для підтвердження ними знань міжнародних стандартів і

⁶ Розпорядження КМУ «Про схвалення Стратегії застосування міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні» № 911-р від 24.10.2007 р. зі змінами від 17.03.2011 р. [Електронний ресурс]. – [Режим доступу]: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/911-2007-%D1%80>

⁷ Постанова КМУ «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2000 р. № 419 і розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 жовтня 2007 р. № 911» №820 від 7.11.2013 р. [Електронний ресурс]. – [Режим доступу]: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KP130820.html

забезпечення визнання зазначеної програми на національному і міжнародному рівнях⁸.

Іншим Розпорядженням КМУ № 157-р від 22.02.2012 р. визначено відповідні заходи для Міністерства освіти і науки України (створення системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації з питань застосування міжнародних стандартів фінансової звітності бухгалтерів, які підписують фінансову звітність підприємств) та МОНУ разом з Мінфіном за погодженням з іншими центральними органами виконавчої влади та нацрегуляторами (затвердження порядку підвищення кваліфікації з питань застосування міжнародних стандартів фінансової звітності бухгалтерів, які підписують фінансову звітність підприємств)⁹.

Наведені вище нормативні вимоги, що встановлені на національному рівні, забезпечують досягнення відповідності професійного рівня вітчизняних бухгалтерів світовим вимогам. При цьому висока роль надається як отриманню вищої освіти, так і постійному удосконаленню знань і кваліфікації бухгалтерів. Підвищення кваліфікації бухгалтерів може здійснюватися різними способами, у тому числі через отримання сертифікатів професійних бухгалтерських організацій. В Україні представлені такі сертифікаційні системи як ACCA, ACCA (DipIFR), CAP, CIPA, IFA, IFA (DipIFR), CIMA, CMA, IFA, що забезпечують високий рівень професійних знань та практичних навичок бухгалтерів.

Отримання вищої бухгалтерської освіти повинно здійснюватися на високому якісному рівні та забезпечувати формування професійних компетенцій з обліку і аудиту з урахуванням вимог міжнародних кваліфікаційних програм. Це означає, що усі фахові дисципліни повинні викладатися з використанням інноваційних технологій для досягнення передачі як теоретичних знань, так і практичних навичок в процесі навчання. Особливу увагу слід звертати на зміст предметів, які включені до різних сертифікаційних програм для бухгалтерів, доповнювати зміст таких дисциплін питаннями сертифікаційних програм, розширювати практичну складову підготовки фахівців з обліку і аудиту.

Поєднання вищої освіти та професійної підготовки у єдину систему забезпечить формування професійних компетенцій у фахівців з обліку і аудиту

⁸ Розпорядження КМУ «Про схвалення Стратегії застосування міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні» № 911-р від 24.10.2007 р. зі змінами від 17.03.2011 р. [Електронний ресурс]. – [Режим доступу]: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/911-2007-%D1%80>

⁹ Розпорядження КМУ «Про створення умов для впровадження міжнародних стандартів фінансової звітності» № 157-р. від 22.02.2012 р. [Електронний ресурс]. – [Режим доступу]: <http://msfz.minfin.gov.ua/uk/News/Pages/rozporiadKMU.aspx>

відповідно до вимог Міжнародних стандартів освіти, створить умови для інтеграції діючих в Україні сертифікаційних програм, які отримали міжнародне визнання, з освітньою підготовкою в галузі бухгалтерського обліку і аудиту. Налагодження в Україні єдиної системи професійної бухгалтерської освіти, яка б забезпечувала високий рівень фахової підготовки бухгалтерів з отриманням вищої освіти, подальшим підтвердженням рівня професійних знань, удосконаленням рівня знань та навичок, підвищенням кваліфікації бухгалтерів на безперервній основі є основною умовою входження у Європейський та світовий економічний простір.

Napjaink földgázimport-diverzifikációs lehetőségei Kelet-Közép-Európában

Можливості сьогодення щодо диверсифікації імпорту природного газу у Центральній та Східній Європі

dr. Virág Attila,

Budapesti Corvinus Egyetem (Budapest, Magyarország)

viragattila@t-online.hu

Az előadás és a tanulmány az elmúlt években kialakult gázvezeték-diverzifikációval kapcsolatos helyzetet tárgyalja, és arra keresi a választ, hogy milyen kockázatokkal és lehetőségekkel szolgálhat a kelet-közép- és délkelet-európai országok számára az elmúlt 1,5 év fordulatokban bővelkedő időszaka. Az elemzés célja tehát az említett térség földgázimport diverzifikációs lehetőségeinek áttekintése a Déli Áramlat projekt lezárását követően. Az előadás és a tanulmány fókuszában a térségünket érintő, hosszú távon releváns, új gázvezeték elképzelések állnak, így kiemelten a Török Áramlat és az Északi Áramlat II.

A vizsgálat során kizárólag a földgázszektoron belüli nemzetközi események biztonságpolitikai elemzésére kerül sor. Az előadás és a tanulmány homlokterében a legjelentősebb új gázvezetékfektetési elképzelések állnak, így a Török Áramlat és az Északi Áramlat II.

**Pénzügyi és számviteli fejlődés
napjainkban**

**Сучасний розвиток фінансової та
облікової систем**

Az ukrajnai zálogházak működésének jelenlegi kihívásai és fejlődésének főbb irányai

Сучасні виклики функціонування та основні напрями розвитку ломбардів в Україні

dr. Bacsó Róbert

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola (Beregszász, Ukrajna)

escanor@yandex.ru

A pénzügyi szolgáltatások körének kiszélesedése, illetve a nem-banki intézmények szerepének növekedése a befektetési folyamatok szempontjából a gazdasági fejlődés fontos elemeiként jelennek meg. A modern ukrán pénzügyi szektor intézményi és funkcionális jellemzői alapján sem felel meg teljes mértékben a világ pénzügyi piacain tapasztalható tendenciáknak. A gazdaságilag fejlett országok példája azt mutatja, hogy a nem-banki hitelintézetek (amelyekhez a zálogházak is tartoznak) fejlesztése és színvonalas működtetése hozzájárul a pénzügyi rendszerek stabilitásához és a társadalmi problémák megoldásához. A világ számos országában a nem banki pénzügyi szektor és a pénzügyi piac fejlettségi szintje a piaci viszonyok érettségi szintjének a javulását is elősegíti.

Az elmúlt időszakban a zálogházak tevékenysége jelentős mértékben átalakult. A jelenlegi körülmények között a záloghitelezés meglehetősen vonzó területként jelenik meg a magánvállalkozások számára, különösen a záloghitelek iránti növekvő érdeklődés és az e területen való tevékenykedés viszonylag magas szintű jövedelmezősége miatt. Másrésről a zálogházak sajátossága az is, hogy mindig állami figyelemben részesülnek, illetve bármilyen gazdasági helyzet mellett társadalmi-gazdasági jelentőséggel bírnak. A zálogházak a lakosság számára történő rövid távú hitelezésben megfelelő feltételeket tudnak teremteni a lakosság minden rétege számára, s a fizetőképesség növelése révén csökkentik a társadalmi feszültségeket, illetve növelik az árucikkek és szolgáltatások iránti keresletet.

Az ukrán zálogszolgáltatási piac fejlődése hasonlóságot mutat a világ zálogszolgáltatási piacának az alakulásával (az időbeli eltolódás figyelembevételével), ezért a más országok által szerzett tapasztalatok segítséget nyújthatnak a zálogszolgáltatási piac stratégiai irányvonalainak a meghatározásában.

Emellett a komoly konkurenciaharcban nagy a jelentősége a zálogházak által folytatott személyzeti politikának is. Ezzel kapcsolatban különösen sürgetővé vált a zálogházaknál dolgozó szakemberek képzése, illetve átképzése és továbbképzése. Ukrajna Pénzügyi Szolgáltatásokkal Foglalkozó Bizottsága kidolgozott egy olyan intézkedéscsomagot, amely a szükséges kötelező szintű tudás biztosítását, a készségek folyamatos fejlesztését, s ezek megújítási lehetőségeit hivatottak elősegíteni a zálogházaknál dolgozók számára:

1. Rendelkezés a pénzügyi intézetek alkalmazottainak és osztályvezető szakembereinek, s a belső pénzügyi ellenőrzések lebonyolításáért felelős személyek képzési rendjére vonatkozóan, abból a célból, hogy a pénzintézeteknél folytatott elsődleges pénzügyi ellenőrzések révén végrehajtásra kerüljenek a feltételezhetően törvénytelen úton szerzett jövedelmek legalizálását megelőző és megakadályozó ukrajnai jogszabályok.

2. Rendelkezés a pénzügyi szolgáltatások piacán tevékenykedő személyek oktatására, át- és továbbképzésére, illetve vizsgáztatására vonatkozóan.

3. A pénzügyi intézetek vezetőivel és főkönyvelőivel szemben támasztott szakmai követelmények jóváhagyásáról szóló rendelet.

Sok más vállalatnál eltérően a zálogházak összetett társadalmi-gazdasági objektumok, melyek tevékenységét a pénzügyi-gazdasági, a szociálpszichológiai és a jogi szempontok együttesen határozzák meg. A vállalkozások a tevékenységük során nem mindig veszik figyelembe a zálogszolgáltatásokkal kapcsolatos fogyasztói szokások változásait, melyek a következőkben mutakozhatnak meg: a szolgáltatásokkal kapcsolatos kielégítetlen igények megléte; a vállalatoknál jelentkező pénzügyi veszteségek; a modern körülmények között tevékenykedő zálogházak szervezeti-gazdasági mechanizmusának a hiánya, amely figyelembe veszi az ország makrogazdasági helyzetének a változásait; az alapvető jogszabályi keretek hiánya az ilyen jellegű tevékenységek fejlődésének a szabályozására vonatkozóan.

Az egyik legégetőbb kérdés a zálogházakról és a zálogházak tevékenységéről szóló ukrajnai törvény elfogadása, melynek késése már negatív következményekkel jár a rendezetlen zálogszolgáltatási piacon. Emellett a pénzügyi szolgáltatások piacán folytatott hatékony munka fontos feltétele a pénzügyi intézmények állami nyilvántartásba történő vételének a befejezése.

A külföldi zálogházak tevékenységi tapasztalatainak az elemzése lehetőséget nyújt arra, hogy kijelöljük az ukrajnai zálogszolgáltatási piac fejlődésének főbb irányvonalait: a

zálogházak tevékenységének a megszilárdítása a szakmai szervezetek (egyesületek, szövetségek, vállalatok) létrehozása révén; a szociológiai és marketingkutatások eredményeinek széleskörű alkalmazása a zálogházak pénzügyi-gazdasági tevékenységének a javítása céljából; a kamatlábak differenciálásának a végrehajtása a különböző értékű jelzáloghitelek esetén; a jelzálogként elfogadható tárgyak listájának a bővítése (az ukrán piaci helyzet alakulásának megfelelően); a fedezetként benyújtott, s vissza nem vásárolt tárgyak értékesítési rendszerének a javítása; a számítógépes technológia meghonosítása az alapvető zálogszolgáltatási műveletek optimalizálása és a zálogházak tevékenységének a javítása céljával; a zálogszolgáltatásokkal foglalkozó vállalatok pozitív arculatának kialakítása a lakosság körében.

Azért, hogy megoldhassuk a zálogházak előtt álló összetett gazdasági, pénzügyi és szervezeti problémákat, mindenképp figyelembe kell, hogy vegyük a nemzetközi tapasztalatokat, illetve további tudományos kutatásokat kell, hogy végezzünk.

A faktoring, mint a magyar vállalkozások versenyképesség növelésének egyik lehetséges pénzügyi eszköze

Факторинг як фінансовий інструмент підвищення конкуентоспроможності угорських підприємств

Béresné dr. Mártha Bernadett

Nyíregyházi Egyetem (Nyíregyháza, Magyarország)

beresne.bernadett@gmail.com

Dr. Darabos Éva

Debreceni Egyetem (Debrecen, Magyarország)

darbos.eva@econ.unideb.hu

Magyarországon az elmúlt években a vállalkozásoknak nyújtott állami támogatások mértéke GDP-arányosan számolva az európai uniós átlag 2,7-szerese volt. Ennek hatása azonban nem jelenik meg érzékelhető módon a gazdaság teljesítményében, versenyképességében. Ez utóbbit érdemben befolyásolja a kedvező jogi szabályozási környezet, az üzleti szolgáltatások jól működő piaca – ahol kiemelt szerep jut a pénzügyi finanszírozási módoknak –, melyek hiányát nem tudja ellensúlyozni a támogatások magas szintje sem. Jogosan merül fel akkor a kérdés, hogy a 2014-2020-as programozási időszakban rendelkezésünkre álló közösségi forrásokat hogyan tudjuk majd az eddigi eredményeknél hatékonyabban kihasználni, és ezáltal versenyképességünket növelni. A cikk célja, hogy bemutassa a faktoringnak, mint napjainkban újra előtérbe kerülő pénzügyi szolgáltatásnak a magyar vonatkozásait, fejlődési lehetőségeit a nemzetközi trendek viszonyában. Ezzel segítve a magyar vállalkozások pénzügyi döntéseit.

Особенности антикризисного управления банковской системой

A bankrendszeri válságkezelés sajátosságai

Д.э.н., проф. Бритченко И.Г., к.э.н., доц. Стойка В.С.

ГВУЗ «Ужгородский национальный университет» (Ужгород, Украина)

ibritchenko@gmail.com, svs.uznu@gmail.com

Исходя из специфики проявления и последствий кризисов в банковской деятельности и способности их влияния на систему социально-экономических отношений, необходимой является тщательная разработка механизма антикризисного управления банковской системы. Учитывая, что открытая стадия кризиса наступает при стечении целого ряда факторов и причин, получивших достаточное развитие, очень важно быть готовыми и своевременно выявлять проблемы и вовремя принимать адекватные меры, чтобы не допустить банкротства. При этом необходимо учесть некоторые особенности антикризисного управления в банковской сфере.

Во-первых, организация антикризисного управления банками исходит из следующих предположений¹⁰:

1. кризисы в банках можно предвидеть, ожидать и вызывать, а также в определенной мере их можно отодвигать или ускорять;
2. к кризисам можно и необходимо готовиться;
3. кризисные процессы могут быть до определенного предела управляемые и контролируемые;
4. управление в условиях кризиса требует особых подходов, специальных знаний и опыта;
5. управление процесса выхода из кризиса способно минимизировать его последствия.

Во-вторых, антикризисное управление – это системное, организованное на постоянной основе управление деятельностью банков как на микроуровне, так и на

¹⁰ Антикризисное управление: Учебник / Под ред. Э.М. Короткова. – М.: ИНФРА-М, 2003. – 432 с.

макроуровне по поводу диагностирования, предупреждения и преодоления кризисных явлений. Соответственно, система антикризисного управления включает^{11 12 13 14 15}:

- упреждающее антикризисное управление, которое призвано прогнозировать и предотвращать развитие кризиса;
- управление в условиях кризиса, направленное на стабилизацию неустойчивого состояния;
- управление процессами выхода из кризиса, целью которого является минимизация потерь и упущенных возможностей.

Таким образом, антикризисное управление в широком смысле понимания предполагает специфическую деятельность, включающую в себя подготовительную, профилактическую работу и работу в условиях кризиса, а также выхода из него как на уровне конкретного банка, так и банковской системы в целом.

В-третьих, кризисы в банковской деятельности имеют разную причину возникновения, продолжительность, уровень влияния и распространения (локальный или макроуровень). В зависимости от этих особенностей необходимы разработка и применение разных мер по ликвидации кризисных явлений.

В-четвертых, антикризисное управление представляет собой систему управленческих решений и мер по поводу диагностики, предупреждения, нейтрализации и преодоления кризисных явлений и их последствий в банковском секторе. Кроме этого, антикризисное управление носит реактивный характер и направлено на оперативное обнаружение признаков кризиса и их устранение.

В-пятых, антикризисное управление является многогранным и рассматривается в разных аспектах – организационном, финансовом, управленческом, правовом, экономическом. При этом они различны в зависимости

¹¹ Краснова І.В. Антикризове управління в банківських установах / І.В. Краснова // Вісник ЖДТУ. – 2013. - № 2 (64). – с. 247 – 251.

¹² Столярчук М. Особливості антикризового управління підприємством з позиції теоретико-методологічного аналізу / М. Столярчук // Вісник Львівського університету. – 2008. – № 40. – с. 230–232.

¹³ Тарасевич Н.В. Антикризове управління діяльністю банків у сучасних умовах / Н.В. Тарасевич // Економіка і організація управління. – 2014. - № 1 (17) - № 2 (18). – с. 285 – 291.

¹⁴ Шпачук В.В. Теоретичні положення концепції антикризового управління / В.В. Шпачук // Інвестиції: практика та досвід. – 2011. - № 1. – с. 75 – 77.

¹⁵ Зверяков О.М. Антикризове управління банком в умовах фінансової нестабільності / О.М. Зверяков // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2011. – Випуск 3 (43). – с. 80 – 85.

от объекта антикризисного управления – конкретного коммерческого банка или банковской системы в целом.

На основе вышеизложенного, можем выделить следующие принципы антикризисного управления банковской системой:

- централизации управления – оптимальное соотношение централизации и децентрализации в период обыкновенной деятельности банков и централизм в условиях кризиса;
- перманентности – антикризисное управление банковской системой должно осуществляться постоянно;
- комплексности – антикризисное управление является системой управленческих решений и составляющей антикризисной политики в целом как на уровне банка, так и на уровне страны;
- адекватности реагирования – в случае возникновения кризиса должны использоваться меры, соответствующие уровню развития кризисных явлений;
- превентивности – использование инструментария, направленного на профилактику кризисных явлений;
- эффективности – необходимость выбора и применения оптимального варианта ликвидации кризисных явлений;
- оперативности – необходимость быстрого адаптирования к смене внутренних и внешних факторов;
- контролируемости – присутствие постоянного контроля за управленческой деятельностью с целью оперативного реагирования на проявления кризиса.

Таким образом, антикризисное управление направлено не только на минимизацию и ликвидацию негативных последствий банковских кризисов, а также на их диагностику и предупреждение. Антикризисное управление в сфере банковской деятельности должно быть комплексным, ежедневным и действенным управленческим процессом. Причем осуществляется он должен как на уровне коммерческого банка, так и на уровне банковской системы в целом.

Венчурне фінансування інноваційних підприємств

Innovatív vállalkozások kockázati finanszírozása

К.е.н., доц. Брохун Н.С.

ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (Ужгород, Україна)

bns85@mail.ru

Економічний та соціальний розвиток країни визначаються розвитком науки, освіти, процвітанням наукоємних галузей економіки, тобто успішний розвиток економіки країни на пряму залежить саме від ефективної комерціалізації інновацій та новітніх технологій. В сучасних умовах господарювання ефективність та конкурентоспроможність національної економіки та окремого суб'єкта господарської діяльності залежить передусім від рівня науково-технічного розвитку галузей економіки.

За оцінками експертів, у розвинутих країнах від 50 до 95 % приросту ВВП отримується за рахунок інновацій, а в інноваційному бізнесі зайнято в середньому до 25 % працездатного населення. В Україні зростання ВВП на основі нових технологій становить менше 1 %. Разом з тим, міжнародна практика свідчить, що, якщо у ВВП країни частка інноваційної продукції складає менше 20 %, то національна продукція втрачає конкурентоспроможність. Так, середньоєвропейський показник складає 25-35%, а в Китаї він сягнув 40 %¹⁶.

Науково-технічний потенціал України, на нашу думку, використовується не в повній мірі. Однією з причини, що гальмує розвиток інноваційної діяльності – брак фінансування. Світова практика свідчить про наявність принципово нових механізмів фінансування, які є альтернативним джерелом залучення додаткових коштів для розвитку бізнесу – венчурне фінансування.

Інститут венчурного фінансування почав формуватися в США з середини ХХ ст. у зв'язку з початком становлення економіки, заснованої на знаннях, і згодом став важливим фактором її подальшого розвитку. Принципово відрізняючись від системи

¹⁶ Чичкало-Кондрацька І.Б. Зарубіжний досвід використання фінансових механізмів стимулювання інноваційного розвитку/ Чичкало-Кондрацька І.Б.// Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2012. – № 1. – С. 420-432, с. 421

банківського кредитування, венчурне фінансування за останні сорок років розвилось у новий фінансовий інститут, витіснивши традиційні кредитно-фінансові методи, воно стало основою наукоємного венчурного бізнесу не тільки в США, але й в інших розвинутих країнах¹⁷.

Венчурне фінансування має двоєдину природу, а саме з одного боку є способом фінансування інноваційної діяльності та інноваційною формою підприємництва (об'єднує вміння та навички підприємців, новаторів та винахідників). Головна мета венчурного фінансування полягає в тому, що вільні грошові капітали та новаторські ідеї об'єднуються з метою отримання прибутку. До учасників венчурної системи відносять: підприємців, «бізнес-ангелів», венчурних капіталістів, інвесторів в активі яких є венчурний капітал, постачальники послуг для венчурної системи.

Поняття «венчур» походить від англійського слова «venture» - ризик, ризикове підприємство, спекуляція, ризикувати. З поняттям «венчур» асоціюється наукові дослідно-конструкторські підприємства або спеціалізовані підрозділи великих корпорацій, з участю яких реалізується нові проекти, розробки нау-хау з метою одержання прибутку.

Венчурне фінансування можемо трактувати, як фінансування на початкових стадіях становлення інноваційної компанії для якого є характерним високий ступінь ризику. На стадії зародження ідеї венчурне фінансування здійснюється так званими «бізнес-ангелами», а на стадії запуску – венчурними фондами, наступні стадії становлення та розвитку інноваційних компаній забезпечуються прямими інвестиціями. «Бізнес-ангел» - особа, яка інвестує свій капітал в ідею з метою організації бізнесу. Венчурний фонд – комерційна організація, яка акумулює кошти та фінансує інноваційні компанії на стадії запуску з метою отримання прибутку, тим самим претендує на частку бізнесу. Учасниками венчурних фондів виступають банки, великі корпорації, пенсійні фонди, страхові компанії та приватні особи.

Як показали 15-ти річні дослідження Руса Фрадина, щодо діяльності венчурних фондів Кремнівої долини, то тільки 10% інвестиційних угод з «бізнес-ангелами» були підтримані венчурними капіталістами. Після того як була залучена підтримка капіталістів, у 60% випадків залучені кошти повернути не вдалось, 30 % із

¹⁷ Яковець Г.Ю. Обліково-аналітичне забезпечення управління венчурним фінансуванням інноваційних підприємств /Г.Ю.Яковець// Автореферат на здобуття н.ст. к.е.н. за спеціальністю 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит. Житомир. – 2015. – С. 20./

залученого капіталу вдалось повернути і тільки 10 % залучених коштів приносили доходи венчурним фондам¹⁸. Отже, венчурний капітал є капітал з високим ризиком, що фінансується в компанії з перспективами великого зростання, які пов'язані з нововведеннями і управляються спеціалізованими фірмами.

Світовий досвід щодо застосування нових механізмів фінансування інноваційної діяльності підтверджує, що венчурне фінансування є одним із найбільш дієвих та економічно виправданих способів впровадження високотехнологічних інноваційних проектів.

Перспективи розвитку венчурного бізнесу в Україні будуть залежати не тільки від наявності інноваційних технологій, вільних фінансових ресурсів, але й від підтримки держави як на законодавчому рівні так і при формуванні системи стимулювання венчурного фінансування та від стану бухгалтерського обліку, а саме відображення операцій з венчурними інвестиціями. Як зазначає Є.М. Лепило¹⁹, законодавча система жодної розвиненої держави не містить окремого нормативно-правового акту про венчурну діяльність, а регулювання здійснюється в рамках загальних юридичних норм та правил корпоративної та інвестиційної діяльності. Потреба в розробці нормативних актів щодо регулювання венчурного бізнесу є доцільною, якщо органи державної влади зацікавлені в участі венчурних капіталістів у інтенсивному розвитку економічних суб'єктів.

Бухгалтерський облік в сфері венчурного фінансування з метою ефективного управління ресурсами та діяльністю інноваційного підприємства повинен бути інформаційною системою, тобто сукупністю взаємопов'язаних елементів, що характеризують способи і методи отримання та перетворення інформації про фінансовий стан та ефективність використання вкладень венчурних інвесторів, необхідною для прийняття ґрунтовних та вчасних управлінських рішень щодо шляхів використання та необхідності додаткового залучення ресурсів венчурних інвесторів²⁰. Таким чином, налагодження механізму венчурного фінансування в Україні потребує державної підтримки, що дозволить створити передумови для розвитку інноваційних підприємств.

¹⁸ Романс Э. Настольная книга венчурного предпринимателя. Секреты лидеров стартапов / Э. Романс // *Альпина Диджитал*. Москва. – 2015. – С. 300.

¹⁹ Лепило Е.Н. Венчурные инвестиции российский опыт, приоритеты развития / Лепило Е.Н // *Менеджмент и бизнес-администрирование*. – 2012. – №1. – С. 134-143

²⁰ Яковець Г.Ю. Обліково-аналітичне забезпечення управління венчурним фінансуванням інноваційних підприємств /Г.Ю.Яковець// Автореферат на здобуття н.ст. к.е.н. за спеціальністю 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит. Житомир. – 2015. – С. 20.

Внутрішній контроль формування статутного капіталу

A jegyzett tőke formálás belső ellenőrzése

Чопляк І.А.

Вінницький фінансово-економічний університет (Вінниця, Україна)

levchenkoira@gmail.com

Статутний капітал – це зареєстрований у встановленому законом порядку та закріплений в установчих документах грошовий еквівалент майна, яке передане підприємству у власність у вигляді внесків для забезпечення його господарської діяльності та як сплата його учасниками отримуваних ними майнових прав. Це фінансові ресурси у вигляді грошових коштів або вкладень у майно, матеріальні цінності, нематеріальні активи, цінні папери, що закріплені за підприємством на праві власності або повного господарського відання. За рахунок статутного капіталу підприємство формує свої власні (основні та оборотні) засоби. Порядок і джерела формування статутних капіталів залежить від типу підприємства і форми власності, на базі якого воно функціонує. Розмір статутного капіталу підприємства в значній мірі визначає масштаби його господарської діяльності, хоч, природно, не існує прямого зв'язку між розмірами статутних капіталів підприємств різних галузей і обсягом виробництва на них.

Початковий розмір статутного капіталу підприємства фіксується в статуті або установчому договорі, які в обов'язковому порядку подаються до органів влади під час державної реєстрації підприємства. Здійснення внутрішнього контролю статутного капіталу є важливим як в інтересах власників, інвесторів, інших вкладників у підприємство, так і будь-яких інших користувачів фінансової інформації, потенційних інвесторів з метою забезпечення мінімальних гарантій щодо достовірності, реальності, повноти і законності наведеної інформації. Користувачів інформації цікавить, перш за все, їх власне фінансове благополуччя. Саме це прагнення, на наш погляд, зумовило необхідність внутрішнього контролю статутного капіталу. Інформація, отримана в результаті контролю є основою для прийняття управлінських рішень. У зв'язку з цим важливим є точність, достовірність, надійність та своєчасність такої інформації.

Внутрішній контроль на автотранспортних підприємствах - це сукупність дій і операцій з перевірки фінансових і пов'язаних з ними питань діяльності суб'єктів господарювання в галузі автомобільного транспорту. Він сприяє реалізації економічної політики, виробленої керівництвом, дозволяє систематизувати фінансові та інформаційні потоки, озброїти управлінський персонал реальним баченням процесів, що відбуваються на підприємстві для прийняття оптимальних управлінських рішень.

Повноту внесків засновників у статутний капітал підприємства перевіряють шляхом зіставлення його розміру, що зафіксований в установчих документах і відображається на рахунку 40 "Статутний капітал", із величиною заборгованості за рахунком 67 "Розрахунки з учасниками" і встановленими строками її погашення. Одним із важливих завдань контролю є перевірка дотримання принципу стабільності величини статутного капіталу, відповідності розміру, визначеному у засновницьких документах.

Основними напрямками вдосконалення системи управління автотранспортним підприємством є: вдосконалення реалізації основних функцій управління: планування, координації, регулювання, стимулювання, обліку та контролю; підвищення ефективності функціонування основних об'єктів управління, перш за все фінансів (капіталу підприємства, активів і пасивів та ін.), персоналу, інформаційних потоків і т.п.

Внутрішній контроль в автотранспортному підприємстві являє собою важливу функцію управління, об'єктивно необхідної на всіх стадіях і рівнях управління, яка повинна реалізовуватися безперервно в ході процесу управління, причому не тільки спеціальними контрольними службами, а й іншими підрозділами підприємства, його менеджерами і рядовими співробітниками. В полі зору повинні знаходитися як окремі господарські операції, так і найважливіші ділянки господарської діяльності (ведення бухгалтерського обліку, процес перевезень і т.д.), як діяльність окремих підрозділів підприємства, так і фінансово-господарська діяльність підприємства в цілому.

Основна мета внутрішнього контролю полягає в забезпеченні: підвищення ефективності управління автотранспортним підприємством і його підрозділами, обмеження ризиків господарської діяльності, дотримання співробітниками вимог законодавства і нормативних актів, а також внутрішніх нормативних документів, що визначають його політику та регулюють діяльність.

Вплив аграрної реформи 1848 року в Австро-Угорщині на розвиток бухгалтерського обліку в Західній Україні

A 1848-as osztrák-magyar agrárreform hatása a Nyugat-Ukrajnai számviteli rendszerre

К.е.н., проф. Даньків Й.Я.

ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (Ужгород, Україна)

yosyp.dankiv@uzhnu.edu.ua

К.е.н., проф. Остап'юк М.Я.

Карпатський інститут підприємництва (Хуст, Україна)

К.е.н., доц. Галушко Н.Й.

Фірма «Тер-аудит» (Тернопіль, Україна)

Починаючи з середини XIX століття в Європі формуються свої бухгалтерські школи. Основними школами стають італійська, французька та німецька.

Забігаючи вперед, можна сказати, що частина України (Закарпатська Україна, Галичина, Буковина) перебувала під впливом німецькомовної школи, вона входила до складу тодішньої Австро-Угорської імперії.

Враховуючи багатонаціональний склад Австро-Угорської імперії, її культурне і наукове надбання, наслідки аграрної революції 1848 р. для окремих територій Західної України, основним завданням статті на цьому етапі є характеристика еволюційного поступу бухгалтерської науки в цій імперії.

На протязі 1772-1774 р.р., спочатку Галичина, а згодом Буковина та Закарпаття опинилися під владою Австро-Угорської імперії. Наприкінці XVIII ст. -- першій половині XIX ст. центрами господарського життя у Галичині, Буковині, Закарпатті були великі поміщицькі маєтки разом з фільварками і прилеглими до них селами, містечками, містами, промисловими підприємствами, млинами, корчмами, шпихлірами, ярмарками, торгами і базарами. Поміщицькі господарства виробляли товарний хліб, відгодовували на продаж худобу, переробляли сільськогосподарську сировину. Поступово тут виділялись райони, що спеціалізувалися на виробництві хліба, та окремих культур, вирощуванні та відгодівлі худоби, виготовленні ремісничих і промислових виробів з місцевої сировини. Загалом західноукраїнські

землі були відсталим аграрним регіоном зі слабкою промисловістю. Однак в умовах розвитку товарно-грошових відносин спостерігалась певна спеціалізація в окремих господарських регіонах, кожний край мав чітко окреслену свою соціально-економічну специфіку. Поміщицьке господарство все більше втягувалось у товарно-грошові відносини, адже його основною функцією було виробництво заради грошей. Грошовий вираз цих селянських повинностей становив дохід, за яким звичайно визначалась капітальна вартість маєтку.

Перетворення натуральних данин, передусім панщини, у гроші потребувало не аби якої господарської ініціативи і підприємницької спритності. Тепер поміщик-дворянин поєднував в собі і власника, і підприємця, і економіста (бухгалтера), і торговця. Це звичайно, більшості з них, не було під силу. Тому необхідно було змінювати товарно-грошові відносини. Об'єктивно під впливом економічно-політичних процесів в Західній Україні в 1848 р. Австро-Угорщина ліквідовує кріпосне право (що на 13 років скоріше чим в Росії-- у 1861 р.). Це відкривало дорогу розвитку нових капіталістичних відносин, особливо у поміщицьких господарствах. Важливою ознакою утвердження капіталізму в сільському господарстві було зростання товарності його продукції. Негативним наслідком розвитку капіталістичних відносин стала значна пролетаризація західноукраїнського селянства, що викликало масову міграцію селян до Америки.

Проведені Австро-Угорщиною селянські реформи у 1848 році, у тому числі у Галичині, на Буковині і Закарпатті, створили певні умови для скасування кріпосного права та і для розвитку капіталістичних відносин у промисловості, але зацікавленість колоністів у продукції сільського господарства для своєї метрополії зберігала домінуючу частку сільськогосподарського виробництва в загальній його структурі.

Підвищення товарності виробництва стимулювало розвиток торгівлі, важливими формами якої були ярмарки та базари. Водночас почали формуватися ринки капіталів. У той час було засновано ряд економічних установ, почала створюватись розвинена система кредитних товариств. Взагалі Західна Україна мала всі необхідні умови для розвитку промисловості, у тому числі природні умови і вигідне економічне розташування, та, проте, розвивалася дуже повільно через колоніальний характер своєї економіки. Австро-Угорський уряд створив у ній ринок збуту продукції австрійської промисловості та перетворив її на сировинний придаток і джерело дешевої робочої сили своєї метрополії. В зв'язку з економічними і

військово-комунікаційними потребами Австро-Угорщини, виняткового розвитку набуло будівництво в цілому і зокрема шосейних доріг. Таким чином аграрна реформа 1848 р. в цілому сприяла розвитку економіки, розчистила шлях для інтенсифікації сільського виробництва.

Під час імперського колоніального панування в Україні Австро-Угорської імперії на заході суттєвий вплив на здійснення бухгалтерського обліку в Галичині, Буковині та Закарпатті мала німецька бухгалтерська школа, яка об'єднувала Німеччину, Австро-Угорщину та німецькомовну частину Швейцарії. Перш за все відзначимо внесок відомого в Німеччині комерційного училища в Герліці, його директора Ф. Скубіца, який у своїх працях дає визначення бухгалтерського обліку як діяльності, що в типовій формі виражає і відображає весь хід господарської діяльності підприємства. За Ф. Лейтером, бухгалтерія — це хронологія відображення господарських операцій, їх систематизація у певному причинному зв'язку. Все в ній підпорядковано безпосередній процедурі ведення бухгалтерського обліку. Враховуючи це, Ф. Скубіц виділяє в бухгалтерії два напрями (види): споживчий і продуктивний: у сучасних умовах — бюджетний і госпрозрахунковий. Далі розвиваючи погляди Ф. Скубіца, Б. Пендофа, Е. Шмеленбаха, чеський вчений Готшалк продуктивний вид бухгалтерії поділяє на торгову і виробничу бухгалтерію. Це була одночасна спроба виокремлення господарських процесів: постачання, збуту, як сфери торгової (зовнішньої) бухгалтерії і виробництва, як сфери виробничої (внутрішньої) бухгалтерії та неспіливого поділу обліку на фінансовий і управлінський. Відомий вчений-бухгалтер Європи, найбільший прихильник процедурної концепції був І.Ф. Шер. Цей швейцарський вчений розглядав облікову процедуру як мету, предмет і метод бухгалтерії. Тобто в німецькій школі вивчення бухгалтерського обліку розпочиналося не від рахунків до балансу, як в італійській і французькій, а навпаки.

Дотримуючись в обліку принципів німецької бухгалтерської школи, економісти і підприємці Західної України зробили певний внесок у ведення бухгалтерського обліку в кооперативах взаємного кредиту (кредитних спілках), банках, торгових товариствах, готельному господарстві тощо. Внесок німецької школи в розвиток європейської і світової бухгалтерських шкіл вагомий, хоча вона, як і італійська та французька багато чого не могла пояснити. Ідучи від загального до часткового, вона часто не знала, що вважати загальним. Однак всі три школи (французька, італійська та німецька) незалежно одна від одної в умовах взаємної

критики, конкуренції взаємодоповнювали одна одну і значно розвивали бухгалтерську наукову думку.

Незважаючи на подвійний тиск з боку австро-угорського уряду та польських урядовців на місцях, зокрема у Закарпатті, Галичині, Буковині, розвивалася промисловість, торгівля, банківська справа та інші сфери економічної діяльності, а з ними відповідно і бухгалтерський облік. А найголовніше – налагоджувалася підготовка відповідних кадрів. Безперечно, німецька бухгалтерська школа в наших регіонах набула і самобутніх національних рис – через підготовку кадрів, публікацію місцевих праць, інструкцій, статутів підприємств тощо.

Magyarország közpénzügyi rendszerének hatályos jogszabályi alapjai

Особливості законодавчого регулювання системи державних фінансів Угорщини

Fási Csaba

Nemzeti Közszerológálati Egyetem Közigazgatás-tudományi Doktori Iskola
(Budapest, Magyarország)
fasi.csaba@uni-nke.hu

A 2008-ban, a nyugati piacokon kitört gazdasági világválság egyes szakértők szerint együtt járt a neoliberális piacgazdasági modell válságával, az addig uralkodó neoliberális eszme nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket. Magyarország sem kerülhette el a válság okozta súlyos sokkhatást, többek között nőtt a munkanélküliség, a költségvetés hiánya, valamint az ország külső kitettsége, eladósodottsága is emelkedett. A válság kezdeti kezelése során bebizonyosodott, hogy hagyományos módszerekkel nem mérsékelhető annak negatív hatása, lassabb és a lakosság számára kedvezőtlenebb hatásokkal jár az abból való kitörés.

A 2010-es választási eredmények révén az újonnan felállt stabil kormányzat hatékonyan tudta kezelni a válságot, melyhez nemszerkványos gyakorlati eszközöket vett igénybe, úgymint a polgárok egyes adóterheinek mérséklésével párhuzamosan ágazati különadók bevezetésével. Emellett Országgyűlés – a kétharmados felhatalmazással bíró pártszövetség politikájának megfelelően – egy sor olyan, javarészt sarkalatos jogszabályt fogadott el, melyek rendszert alkotva megalapozta és megerősítette a kialakuló, stabil közpénzügyi rendszer kereteit. A sarkalatos jogszabályok a jogrendszerben kiemelkedő helyen állnak, jellemző rájuk, hogy a jelen lévő országgyűlési képviselők kétharmados többségével lehet azokat elfogadni.

Az elfogadott jogszabályok köre a következő: Alaptörvény, államháztartásról szóló törvény, Magyarország gazdasági stabilitásáról szóló törvény, Magyar Nemzeti Bankról szóló törvény, Állami Számvevőszékről szóló törvény, nemzeti vagyonról szóló törvény, Magyarország helyi önkormányzatairól szóló törvény.

Ezeken a jogszabályokon keresztül az állam gazdaságbefolyásoló eszközei erősödtek. Az új Alaptörvénybe konkrét közpénzügyi rész került, így biztosítva a legmagasabb szinten a gazdasági rendszer alapvetéseit. Emellett új államháztartási törvény is elfogadásra került, melyből kiemelendő a közpénzügyi ellenőrzés megerősítése. A kormányváltás után elfogadott Magyarország gazdasági stabilitásáról szóló törvény a közteherviselés és a nyugdíjrendszer szabályozása mellett az államadóságra vonatkozóan is szigorú szabályokat fogalmaz meg, valamint két intézményt nevesít: a Költségvetési Tanácsot, valamint az Államadósság Kezelő Központot. A fiskális mechanizmusok mellett a monetáris tér is újraszabályozásra kerültek, a jegybanki függetlenség tiszteletben tartása mellett. A jegybank 2013 után monetáris rendszerváltást valósított meg, újfajta eszközökkel segítette a kormányzat gazdaságpolitikáját. Végül szót kell ejteni részletesebben az addig nem létező, nemzeti vagyonról szóló törvényről is. A törvény a nemzeti vagyon kérdéskörét szigorúan szabályozza, mely arra vezethető vissza, hogy a jogalkotó védeni kívánja a vagyonelemeket, el kívánja érni, hogy megvalósuljon a felelős gazdálkodás, valamint az átláthatóság követelménye, egyúttal az államot és önkormányzatot ért vagyonvesztés mértéke konvergáljon a nullához.

Az előadás célja, hogy bemutassa és értékelje Magyarország közpénzügyi rendszerének jogszabályi alapjait, kitérve a fenti jogszabályok lényegére és koherenciájára egyaránt.

Роль фінансової звітності в інституційному середовищі

A pénzügyi beszámoló szerepe az intézményi környezetben

К.е.н., доц. Ганусич В.О., к.е.н., доц. Шеверя Я.В., Вереш Є.Й.

ДВНЗ „Ужгородський національний університет” (Ужгород, Україна)

veronika_lonchakova@ukr.net, friraiderslava@gmail.com,

veresh.va@mail.ru

Глобальні процеси та кризові явища в економіці ставлять нові виклики перед бухгалтерським обліком. Базуючись на традиційних догмах та постулатах, він постійно трансформується, перетворюючись на якісно нову систему з точки зору категоріального та методологічного апарату. Таким революційним стрибком було виникнення в першій половині ХХ ст. підсистеми управлінського обліку. Сьогодні ми теж є свідками подібних революційних змін. При чому, ці зміни пов'язані не тільки з поглибленням науки через активне впровадження нових методик, а, переважно, відбуваються через розширення теоретичних засад облікової науки, виведення її на вищий щабель інтеграції з іншими економічними науками, зокрема економічною теорією. В останні десятиріччя бухгалтерський облік активно інтегрується в теорію інституційної економіки.

Засновниками інституційної теорії в економіці є американські вчені Д. Норт²¹, Т. Еггертссон²², Дж. Ходжсон²³ та ін. Ця теорія отримала велике поширення і широке застосування в різних галузях економічної науки. У зв'язку з цим в теорії бухгалтерського обліку теж виникла течія, прихильники якої розглядають завдання, функції, регулювання та методологію обліку через його взаємодію з різними соціально-економічними інституціями. Вченими, які розвивають, так звану, інституційну теорію обліку є В.В. Панков²⁴, Л.А. Чайковська²⁵, В.М. Жук²⁶, Н.В. Семенишена²⁷, Т.М. Сльозко²⁸.

²¹ North, D.C. (1990) Institutions, institutional change and economic performance. Cambridge, MA: Cambridge University Press

²² Eggertsson Th. (1990) Economic Behavior and Institutions. Cambridge: Cambridge Surveys of Economic Literature

²³ Hodgson, G.M. (2004) The Evolution of Institutional Economics: Agency, Structure and Darwinism in American Institutionalism. London: Routledge

²⁴ Панков В.В. Институциональная теория бухгалтерского учета и аудита: учебное пособие / В.В. Панков. – М.: ИнформБюро, 2011. – 168 с.

Аналіз останніх досліджень у сфері інституційної теорії обліку показує, що вона, в основному, розглядає вплив інституцій на формування методології обліку. Поза увагою дослідників лишається роль звітності як важливого інструменту передачі інформації про підприємство для суспільних інституцій та вплив облікової системи на суспільне буття.

Метою даного дослідження є визначення ролі фінансової звітності (як публічної форми бухгалтерської звітності) у задоволенні інформаційних потреб інституційного середовища, в якому діє підприємство.

Теоретичні основи фінансової звітності потребують глибокого переосмислення з огляду на глобальні проблеми та загрози перед якими стоїть людство. Вичерпність природних енергетичних ресурсів, військові дії в багатьох країнах світу, посилення політичного протистояння на міжнародній арені та світова економічна криза – ось невичерпний перелік факторів, які формують умови ведення бізнесу, рух капіталів та формування ринку праці. Показники фінансової звітності, як індикатор ефективності діяльності підприємства, вже давно перестали бути особистою справою підприємства, а становлять великий суспільний інтерес. Проте, на питання: чи задовольняє фінансова звітність усі інформаційні запити суспільства, можна із впевненістю відповісти – ні. Традиційно, вона містить перелік важливих фінансових показників, інформативних для інвесторів та бізнес-партнерів підприємства. Але не враховує ту соціальну відповідальність, яку бере на себе підприємство, акумулюючи частину фінансових та суспільних природних, в тому числі людських, ресурсів.

Принципова зміна парадигми та розширення рамок теорії фінансової звітності можлива через застосування інституційної теорії обліку. Під інституційним середовищем більшість дослідників розуміють формальні та неформальні правила взаємодії між різними суспільними та економічними інституціями. Розвиток та зміна інституційного середовища зумовлює розвиток та зміну форм і методів

²⁵ Чайковская Л.А. Современные концепции бухгалтерского учета (теория и методология): автореферат дисс. на соискание уч. ст. доктора экон. наук: спец. 08.00.12 – Бухгалтерский учет, статистика / Л.А. Чайковская. – М., 2007. – 57 с.

²⁶ Жук В.М. Концепція розвитку бухгалтерського обліку в аграрному секторі економіки: теорія, методологія, практика: автореф. дис. на здобуття ступеня доктора экон. наук: спец. 08.00.09 „Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності)” / В.М. Жук. – К., 2010. – 36 с.

²⁷ Семенишена Н.В. Бухгалтерський облік і інституційна економічна теорія: до питання міждисциплінарних зв'язків // Вісник Львівської комерційної академії, 2011. – Випуск 35. – с. 323-35

²⁸ Сльозко Т. Розвиток бухгалтерського обліку в інституційному середовищі // Вісник КНТЕУ, 2012. – № 3. – с. 84-93

бухгалтерського обліку. В свою чергу інформація про підприємство, яка формується бухгалтерським обліком та передається зовнішнім користувачам через фінансову звітність, є важливим системоутворюючим фактором, оскільки на неї чутливо реагують практично всі суспільно-економічні інституції. Визначення інформаційних потреб інституцій різних рівнів та відповідне розширення форм фінансової звітності є першочерговим завданням для облікової науки.

Фінансова звітність має формуватися із врахуванням інтересів інституцій, які існують в суспільстві, та його культурних особливостей. Принципи фінансової звітності базуються на традиціях та етично-моральних канонах. Єдине європейське економічне та політичне середовище, як раз, і засноване на спільності традицій та економічних інтересів, що дозволило в країнах Європи повноцінно використовувати єдині міжнародні стандарти обліку. Україна культурно та історично є невід'ємною частиною європейського простору, отже ми повноцінно можемо не тільки використовувати міжнародні стандарти обліку і звітності, а й впливати на вектор їх вдосконалення.

Не може лишатися поза увагою фінансової звітності і екологічна сфера. Нехтувати впливом діяльності підприємства на оточуюче середовище – це злочинна халатність, за яку будуть розплачуватися майбутні покоління. Провідні західні компанії вже давно оприлюднюють екологічні показники своєї діяльності. Задля збереження екологічної рівноваги необхідно змусити підприємства оприлюднювати не тільки показники негативного впливу на оточуюче середовище, а й інформацію про природоохоронні заходи, ефект від використання енергозберігаючих технологій та альтернативних джерел енергії.

Фінансова звітність як форма звітності, яка оприлюднюється, має стати віддзеркаленням соціальної, політичної та екологічної відповідальності підприємства. А інтеграція бухгалтерського обліку в інституційну теорію дозволить реалізувати це важливе завдання фінансової звітності. Належний інформаційний потік між інституціями може бути забезпечений тільки через модернізацію існуючих форм фінансової звітності.

Засади теорії фінансового посередництва в системі об'єктів бухгалтерського відображення

A pénzügyi közvetítés elméleti alapjai a számviteli rendszerben

К.е.н., доц. Гончаренко О.О.

ДВНЗ «Університет банківської справи», Черкаський інститут
(Черкаси, Україна)

goncharenko_elen@mail.ru

Важливими суб'єктами ринкових відносин, що забезпечують процес акумуляції, розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів (активів), є фінансові установи.

Одночасно зростає і інтерес до дослідження ролі та значення фінансового посередництва. Цей процес обумовлений докорінною зміною структури ринку фінансових послуг і активізацією на ньому відносно нових фінансових посередників – небанківських фінансових установ. Так, за період 2009-2015 років спостерігалось загальне збільшення кількості фінансових установ з 2319 одиниць на кінець 2009 року до 2527 одиниць на кінець 2015 року. Однак, структурні зміни у складі фінансових установ на кінець 2015 року засвідчили найбільше за останні роки зменшення кількості банків – 46 одиниць (28% від 2014 року) і одночасне зростання кількості небанківських фінансових установ – 112 одиниць (9% від 2014 року).

Згідно чинного законодавства ведення Державного реєстру фінансових установ (окрім банків), в тому числі їх реєстрацію та виключення, здійснює Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (Нацкомфінпослуг), а щодо банків аналогічні дії здійснює Національний банк України..

Застосування таких критичних заходів регуляторами по відношенню до фінансових установ як виключення їх з державного реєстру з одного боку є логічним: менше проблемних фінансових установ – менше проблем у регулятора. Однак такі дії не вирішують ні проблем користувачів фінансових послуг, ні проблем

самого фінансового ринку. В той же час, не можна перекладати провину тільки на державного регулятора, оскільки його поточні рішення, які не передбачають застосування превентивних заходів, ґрунтуються, в першу чергу, на звітній інформації, яку надають фінансові установи. До того ж достовірність і повнота річної фінансової звітності та звітних даних за рік підтверджується аудитором (аудиторською фірмою).

Тобто, відповідальність за стан ринку фінансових послуг повинна бути розподілена між регулятором, керівництвом та власниками фінансових установ, аудиторами (аудиторськими компаніями), користувачами фінансових послуг та іншими контролюючими органами, які повинні приймати рішення на підставі повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансове становище, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства.

І тут постає головна проблема: розуміння сутності діяльності фінансових установ як суб'єктів господарювання і як фінансових посередників, а також правильне формування і адекватне сприйняття звітної інформації. Її вирішення можливе шляхом визначення процесів формування і узагальнення інформації про діяльність фінансових установ в системі об'єктів бухгалтерського обліку.

В основу теорії фінансового посередництва покладено дослідження ролі та механізму функціонування фінансових посередників, що розглядаються як проміжна ланка в русі капіталів між безпосередніми капіталодавцями (приватними інвесторами) та капіталоодержувачами (підприємствами). Щодо визначень «фінансових посередників», які надаються науковцями, то треба відмітити, що кожне з них має певні особливості, однак, більшість авторів акцентують увагу на функції трансформації залучених (запозичених) грошових коштів, нівелюючи при цьому використання власних коштів при наданні фінансових послуг.

Спільними для всіх фінансових посередників є загальна (концептуальна) схема руху капіталу. В нашому дослідження поняття «капітал» будемо розглядати згідно теорії Карла Маркса, тобто як виробничі відносини, які представлені в речах і які надають їм специфічний суспільний характер. Тобто, капітал доречно розглядати в двох формах його прояву: як капітал-функція (активи) і як капітал-власність (джерела формування активів), спрощений варіант якого представлено на рис. 1.

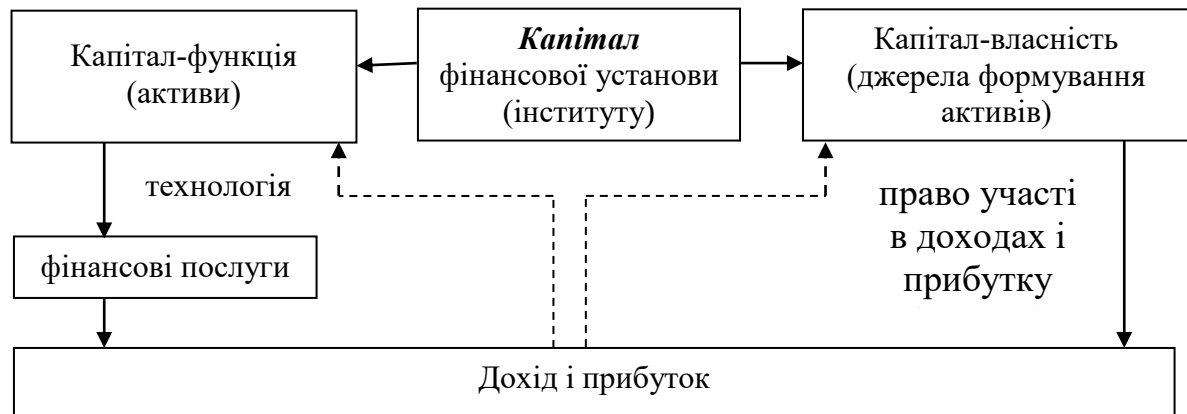

Рис. 1. Двоїстість капіталу фінансової установи (як суб'єкта господарювання)

Якщо звернутися до теорії фінансового посередництва і співставити її з теорією капіталу К. Маркса, то можна констатувати, що капітал фінансових установ розглядається зазначеною теорією також за формами його прояву (капітал-функція і капітал-власність), однак з певними обмеженнями, а саме капітал-функція розглядається в частині залучених активів (ті, що надійшли ззовні), а капітал-власність розглядається тільки в частині залучених джерел активів (зобов'язань). Окрім того, в теорії фінансового посередництва увага зосереджується на платних зобов'язаннях (під платними зобов'язаннями будемо розуміти зобов'язання, за якими нараховують проценти).

Рішення нинішніх та потенційних інвесторів про придбання, продаж або утримування інструментів власного капіталу та боргових інструментів залежить від прибутку, який вони очікують отримати від інвестиції у ці інструменти, наприклад, дивіденди, сплата основної суми та відсотків або зростання ринкової ціни. Так само і рішення нинішніх та потенційних позикодавців та інших кредиторів про надання або погашення позик та інших форм кредиту залежать від сплати основної суми та відсотків або іншого прибутку, який вони сподіваються отримати. Тому інвесторам, позикодавцям та іншим кредиторам необхідна інформація, яка б допомогла їм оцінити перспективи майбутніх чистих надходжень грошових коштів від суб'єкта господарювання. Така інформація формується відповідно до об'єктів бухгалтерського обліку фінансової установи:

- активи (економічні ресурси);
- власний капітал та зобов'язання (вимоги інвесторів, позикодавців та інших кредиторів);

- доходи, витрати і фінансові результати діяльності (наслідки реалізації фінансових послуг, ефективність і результативність управлінського персоналу).

Отже, рух інформації між об'єктами бухгалтерського обліку фінансових установ щодо їх діяльності доречно відображати з врахуванням теорій капіталу і фінансового посередництва, звертаючи увагу на обмеження «зони дії» теорії фінансового посередництва активами, платними зобов'язаннями, доходами, витратами і фінансовими результатами.

**Сучасний розвиток фінансової системи України
та перспективи її розвитку враховуючи
міжнародний досвід**

**Az ukrán pénzügyi rendszer jelenlegi helyzete
és fejlődésének lehetőségei
a nemzetközi tapasztalatok alapján**

К.е.н., проф. Когут Ю.М.

Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці ІІ

(Берегово, Україна)

AntonyMan1@mail.ru

Когут В.В.

ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (Ужгород, Україна)

AntonyMan1@mail.ru

Фінансова система України залежить від організації фінансів, фінансових відносин та фінансової політики держави. В Україні перспективи та розвиток фінансової системи важливе місце посідає фінансова політика, яка націлює на економічне зростання та забезпечує всі показники розвитку країни.

Аналіз досліджень фінансової системи внесли такі вчені, як О.Д. Василик, В.Г. Дем'янишин, В.М. Суторміна, В.М. Федосов, С.І. Юрій, В.О. Іваницька, Д.В. Коваленко та багато інших. Актуальним у формуванні фінансової системи є створення ринкового господарства, ринкової економіки, які впливають на створення національного доходу та сукупного продукту. Сучасний розвиток фінансової системи України можливий при врахуванні позитивного міжнародного досвіду.

Враховуючи сукупність сфер та ланок держави ефективна фінансова система є рушійною силою, яка впливає не тільки на всі економічні і соціальні сфери держави, але і на кожного громадянина держави. При децентралізації влади в Україні, особливої актуальності набуває функціонування фінансової системи, яка впливає на формування місцевих фінансів та державного бюджету України. Це перший крок до певної еволюції фінансової системи України у фінансовий міжнародний простір країн Європи та світу. Серед важливих проблем фінансів України є існування тіньової

економіки, що знижує реальні доходи населення та фінансовий стан суб'єктів господарювання. В Україні характерна невизначеність моделі розвитку фінансової системи, призводить до низької якості фінансових послуг та низької конкурентоспроможності суб'єктів господарювання, що порушує права інвесторів і призводить до відсутності перетворень у реальному секторі.

На фінансову систему в Україні впливають нестабільні явища в економіці, які призводять до фінансової кризи, що має вплив на умови Угоди про асоціацію між Україною та ЄС щодо заходів реформування фінансової системи України, виходячи із завдань «Стратегії – 2020». Це впливає на фінансову ситуацію в Україні, яка є нестабільною, а збалансованість її залежить, насамперед, від розвитку і стабільність фінансів суб'єктів господарювання, державних фінансів, міжнародних фінансових відносин, фінансового ринку, та інших сфер і ланок держави.

Одним із факторів стабілізації фінансової системи України є впровадження ефективної фінансової, бюджетної та податкової політики. Видаткова частина не відповідає дохідній частині бюджету, що створює хронічний дефіцит, знижує соціальні стандарти, а для сфери реального сектору - рівень власних оборотних коштів і породжує значну дебіторську заборгованість.

На нашу думку, для розвитку фінансової системи України необхідно її реформувати, враховуючи міжнародний досвід розвинутих країн світу та Європи, зокрема:

- 1) децентралізації надходжень та витрат;
- 2) стимулювання виробництва за рахунок зниження оподаткування;
- 3) розмежування фінансової та кредитної системи;
- 4) розробка доходів і витрат держави, враховуючи всі ресурси держави;
- 5) суворо розмежовувати державний бюджет і державні підприємства;
- 6) вдосконалення системи фінансового обліку, сплати податків та статистичної звітності.

В умовах міжнародної фінансової співпраці для розвитку та збалансованості фінансової системи України, державі, насамперед, слід визначити модель розвитку та удосконалення даної системи, враховуючи усі ризики, забезпечити захист прав інвесторів та запровадити нагляд за діяльністю фінансових інститутів. Для тісної співпраці з Європейським союзом та забезпечення перерозподілу фінансових ресурсів, Україні потрібний новий економічний курс на реформування фінансової системи не тільки теоретично, але й практично.

Транспортно-експедиційні операції як об'єкти обліку

Szállítási költségek, mint a számvitel objektuma

Лічман А.А.

Вінницького фінансово-економічного університету (Вінниця, Україна)

hannalichman@gmail.com

Коли транспортно-експедиційні операції виконують не самі відправники або одержувачі, а за їх дорученням спеціалізоване підприємство, то воно має назву транспортно-експедиційного. У перевізному процесі транспортно-експедиційні підприємства виступають в ролі посередника між власником вантажу і перевізником. Транспортно-експедиційне обслуговування може здійснюватися як при перевезеннях вантажів усередині країни, так і в міжнародному сполученні.

Транспортно-експедиційні операції підрозділяють на: *транспортні* - перевезення вантажів; *вантажно-розвантажувальні* - навантаження вантажів на автомобіль, вивантаження, укрупнення партій поставки, подгрупування вантажу; *експедиційні* - прийом, супровід, забезпечення схоронності вантажу, оформлення документів і т.п. Залежно від сфери транспортно-експедиційного обслуговування розрізняють експедиційні роботи комплексні і місцеві. Комплексні експедиційні роботи охоплюють всі види транспортно-експедиційного обслуговування з моменту прийому вантажу до здачі його.

Місцеві експедиційні роботи включають: операції з відправлення вантажу - прийом вантажу, маркування та упаковка вантажу, оформлення документації та інші; операції після прибуття вантажу - контроль за прибуттям вантажу і інформація про його прибуття, розвантаження продукції та інші; операції на шляху прямування вантажу - забезпечення збереження вантажу в дорозі, перевантаження по шляху і інші.

Транспортно-експедиційну роботу виконують спеціалізовані транспортно-експедиційні підприємства, які займаються операціями з доставки вантажу покупцеві, виконуючи доручення промислових, торгових та інших підприємств. Їх функції досить різноманітні. Сюди входять перевірка стану тари, упаковки, маркування, оформлення товаросупровідних документів, оплата вартості перевезення за дорученням вантажовласника, здійснення вантажно-розвантажувальних робіт,

зберігання, страхування вантажу, підбір і комплектація дрібних відправок, інформація вантажоодержувача про прибуття вантажу, отримання комерційного акта (якщо вантажу заподіяно шкоду), здійснення митних формальностей, організація контейнерних перевезень, забезпечення вантажних відправлень документами карантинного, санітарного та ветеринарного нагляду і т.д.

Взаємовідносини транспортно-експедиційних підприємств з підприємствами, що обслуговуються оформляються договорами, в яких встановлюються зобов'язання сторін, види, обсяги і характер виконуваних робіт, умови розрахунків, а також відповідальність за невиконання взятих на себе зобов'язань. Залежно від виду перевезень транспортно-експедиційні підприємства при укладанні договору керуються Статутом відповідного виду транспорту. При цьому існують дві різні позиції від того, до якої категорії відноситься договір транспортної експедиції. Від вибору категорії залежить ведення бухгалтерського та податкового обліку у експедитора.

Як показують досвід і розрахунки, організація транспортно-експедиційного обслуговування сприяє поліпшенню використання різних видів транспорту при перевезеннях, скорочення витрат на одну тонну вантажу, що перевозиться. Плата за експедиційні операції, що виконуються автотранспортним підприємством, включається до тарифу на перевезення вантажів. За експедирування вантажу спеціальними експедиторами плата стягується в розмірі 20% основного тарифу. Вантажно-розвантажувальні роботи оплачуються за тонно-операцію.

На додаток до витрат з перевезення існують також витрати на страхування вантажів, що знаходяться в дорозі. Ці витрати оплачуються або вантажовідправником, або вантажоодержувачем відповідно до умов договору.

Мінімізація ризиків факторингових операцій: обліковий аспект

A faktoring műveletek kockázatainak minimizálása: számviteli vonatkozás

К.е.н. Макарович В.К.

ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (Ужгород, Україна)
vyktorya.makarovych@uzhnu.edu.ua

В сучасних умовах господарювання бізнесу властива така категорія, як ризик. Ризики – невпевненість в майбутні події, які можуть впливати на досягнення тактичних, стратегічних, фінансових та інших цілей компаній. Сьогодні, ризик став невід'ємною частиною життя, в тому числі і в факторинговому бізнесі. Питання невизначеності та ризиків протягом тривалого часу досліджувалися різними вченими з різних точок зору. За цей час виробилися різноманітні підходи до прогнозування ризиків і захисту від них – це інтегрування ризиків, прагнення їх мінімізувати, запобігти і т.д. Однак проблема створення ефективної системи управління ризиками на мікрорівні набуває все більшої актуальності.

Питання обліково-аналітичного забезпечення управління ризиками розглядалися в працях С.В. Бардаша, І.М. Вигівської, Л.В. Гнилицької, З.В. Гуцайлюка, О.Р. Антишевої, Н.А. Гориславець, Л.М. Кожині, О.В. Лебедєва, В.А. Чернової, О.В. Шевелевої та інших. Вагомий внесок у дослідження теорії, організації та методики бухгалтерського обліку діяльності факторингових компаній здійснили вітчизняні вчені: О.Г. Веренич, І.О. Власова, Т.О. Євлаш, О.М. Кияшко, В.М. Костюченко, О.М. Левченко, Г.В. Мисака, Р.Б. Семенихін, С.Е. Чинахова тощо. Однак, нерозробленість облікового забезпечення факторингового бізнесу в контексті ризик-орієнтованого управління унеможливорює контроль за доцільністю здійснення того чи іншого виду факторингу та зумовлює необхідність удосконалення методики бухгалтерського обліку факторингових операцій в умовах ризику.

Для ефективного управління ризиками необхідна всеосяжна інформаційна база. Тільки наявність максимально точною і достовірної інформації дає можливість

приймати оптимальні управлінські рішення щодо зниження ризиків і передбачати поведінку контрагентів. При цьому необхідне співставлення зовнішніх і внутрішніх інформаційних потоків, які акумулюються в бухгалтерському обліку та фінансової звітності.

Кожен зацікавлений зовнішній користувач інформації про діяльність факторингової компанії повинен володіти певними навичками розпізнання наявності або відсутності конкретного виду ризику. Тому дуже важливо знати показники загальної ризикової складової бухгалтерського балансу компанії. Гуров В.С. виділяє наступні показники загальної ризикової складової бухгалтерського балансу²⁹:

- висока концентрація активів в окремих позиціях;
- різке збільшення або скорочення залишків на рахунках запасів, грошових коштів і дебіторської заборгованості;
- уповільнення оборотності поточних активів;
- наявність збитку і дебіторської заборгованості, нереальною для стягнення.

Кожну групу активів і пасивів бухгалтерського балансу можна розглядати як ризикову складову в структурі майна факторингової компанії.

Для забезпечення своєчасного виявлення ризиків, а при їх наявності - не допустити розвитку кризи в факторинговій компанії, доцільно контролювати ризики на основі:

- ✓ достовірної інформації в бухгалтерському обліку та звітності;
- ✓ методики аналізу потенціалу підприємства, яка передбачає виявлення неефективних активів і нереальних доходів, а також наявності або відсутності ризику;
- ✓ вибору варіантних рішень з управління ризиками (передача, відмова і т.д.).

Для облікового забезпечення виявлення та усунення ризиків факторингових операцій нами пропонується використовувати наступні методи:

1. Методи прийняття ризику та лімітування
2. Метод диверсифікації дебіторів
3. Метод передачі ризиків
4. Метод самострахування (резервування) ризиків
5. Метод страхування ризиків

²⁹ Гуров В.С. Учетно-аналитическое обеспечение как инструмент управления рисками хозяйственной деятельности / В.С. Гуров, С.Г. Чеглакова // Международный бухгалтерский учет. - 23 (317) – 2014. - С.15-24., с. 16.

Алгоритм послідовності здійснення процедур контролю за ризиками факторингової компанії із застосуванням запропонованих методів наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Облікове забезпечення управління ризиками факторингового бізнесу

№п/п	Методи облікового забезпечення управління ризиками факторингового бізнесу	Об'єкти обліку
1	Методи прийняття ризику та лімітування	Право грошової вимоги. Після прийняття ризику здійснюється перерахунок коштів постачальнику в розмірі ліміту
2	Метод диверсифікації дебіторів	Заборгованість дебіторів в частині відступлення права грошової вимоги, які мають низький рівень ризику
3	Метод передачі ризиків	Комісійні операції з передачі грошової вимоги іншим спеціалізованим фінансово-кредитним установам (партнерам, колекторським фірмам, SPV-компаніям, ін.)
4	Метод самострахування (резервування) ризиків	Господарські операції з формування та використання резерву сумнівних боргів
5	Метод страхування ризиків	Господарські операції за послугами страхових компаній (страхові платежі) щодо страхування ймовірності настання внутрішніх ризиків діяльності факторингової компанії, а зокрема: страхування поставки, предмета застави, відповідальності третіх осіб та інше

В таблиці 1 наведено об'єкти бухгалтерського обліку при застосуванні методів мінімізації ризиків факторингу. Наведені пропозиції дозволять привести облікове забезпечення управління ризиками факторингового бізнесу у відповідність до галузевої специфіки та сучасних умов господарювання.

Таким чином, виходячи із ідентифікованих методів управління ризиками, розроблено алгоритм застосування методів зниження (нейтралізації) ризиків факторингового бізнесу та визначено господарські операції відповідно до управлінського рішення, а також, запропоновано облікове забезпечення управління вищевказаними ризиками.

Капітал як об'єкт вартісного виміру в бухгалтерському обліку

A tőke, mint a számviteli becslés tárgya

д.е.н., проф. Орлов І.В.

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
(Берегово, Україна)
iorlv@ukr.net

Капітал суб'єкта господарювання, його зміни в процесі підприємницької діяльності найбільш наглядно виступають у якості предмету бухгалтерського обліку. Відображення обороту капіталу залежить від методу обліку. Оцінка як елемент методу бухгалтерського обліку тісно пов'язана з предметом обліку й обумовлена необхідністю відображення інформації про капітал і результати його використання у фінансового-господарській діяльності в єдиному грошовому вимірнику.

Вартісний вимір капіталу має першочергове значення для капіталу, який використовується у формі ресурсів у підприємницькій діяльності економічного суб'єкта, актуальність проблем оцінки якого в сучасному обліку пов'язана із застосуванням її альтернативних способів. Внаслідок цього виникає об'єктивна потреба в обґрунтуванні адекватних підходів до вартісного виміру капіталу в ринковій системі господарювання, яка передбачає можливість як продовження діяльності підприємства, так і її припинення. Для обґрунтування вартісного виміру капіталу в сучасному обліку необхідно дослідження еволюції його оцінки у взаємозв'язку із становленням і розвитком обліку в рамках простої, камеральної та подвійної бухгалтерії. Крім того, потрібний аналіз змін у підходах до оцінки залежно від цілей бухгалтерської звітності відповідно з інформаційними запитами її користувачів.

Облік капіталу як економічних відносин є традиційно пріоритетним завданням бухгалтерського обліку. У вартісному вимірі капіталу суб'єкта господарювання в бухгалтерському обліку використовуються наступні значення капіталу: сукупність ресурсів або виробничих потужностей підприємства, які є

універсальним джерелом його доходів; частка власників підприємства у його активах; сукупність довгострокових джерел фінансування.

Перше значення капіталу є основою економічного підходу до капіталу, величина якого визначається в обліку як підсумкове значення активу балансу за виключенням деяких його статей, питома вага яких в діючому балансі в цілому є незначною.

Капітал як сукупність ресурсів має певні властивості, першою з яких обмеженість ресурсів, з якої витікає друга властивість – здатність до накопичення, яка означає, що капітал можна не лише зберегти, але й поповнити. Крім здатності до господарського використання й накопичення, капітал має третю властивість – ліквідність або здатність перетворюватись у грошову форму, ступінь якої в залежності від видів ресурсів може бути досить високою. Ліквідність капіталу забезпечується четвертою властивістю – наявністю мінової вартості – певної здатності до обміну, яку можна виміряти кількісно у грошовому еквіваленті.

Сучасні дослідники виділяють такі форми капіталу, як економічний, культурний, людський, соціальний, адміністративний, політичний, символічний, фізичний. Предметом нашого дослідження є економічна форма капіталу, яка характеризується високим ступенем уречевлення й формалізації. Ця форма найбільш проста для передачі шляхом відчуження від свого володаря, яка здійснюється через ринковий обмін, передачу спадкових справ, підписання договорів та ін. Відносна простота економічного капіталу зумовлена основною його відмінною рисою – грошовою оцінкою, на основі якої відбувається співвимірювання різних елементів капіталу, їх порівняння й обмін. Вартісне вимірювання капіталу було й залишається однією із складних проблем в економічній теорії в цілому, і в бухгалтерському обліку зокрема.

The problems of ensuring Ukraine's financial security in conditions of European integration

Ukrajna pénzügyi stabilitásának biztosítási problémái az európai integráció tükrében

Dr. Poida-Nosyk N.N.

PhD in Economics, Associate Professor

SHEE "Uzhhorod National University" (Uzhhorod, Ukraine)

nina-nosyk@yandex.ua

Ukraine has made a European choice as the main direction of its state policy, both internal and external, whose ultimate goal should be the full membership in the European Union. It should be emphasized that the European choice presupposes, above all, economic and social transformations. Moreover, Ukraine's aims and objectives include deep and qualitative transformations in all spheres of public life. This coincides with the EU accession criteria (Copenhagen criteria), according to which the right of the country to join the EU is recognized exceptionally on the condition of meeting these criteria: in the economic, political and legal spheres.

The current legal basis of relations between the EU and Ukraine is the Partnership and Cooperation Agreement (PCA) issued on 14 June 1994 (entered into force on 1 March 1998), which establishes the cooperation on a wide range of political, trade-economic and humanitarian issues. Concluding the PCA has allowed to establish a regular bilateral dialogue between Ukraine and the EU on political and sectoral levels, to implement trade regulations between the two parties on the principles of GATT / WTO, to define priorities of adaptation of Ukrainian legislature to the standards and norms of the European Community (*acquis communautaire*) in priority sectors of Ukrainian economy.

After the accession of Ukraine to the World Trade Organization on 18 February 2008, the negotiations were launched concerning the creation of the wide and comprehensive free trade area between Ukraine and the EU that paves the way for the liberalization of the movement of goods, capital and services as well as the broadened harmonization of nontariff instruments of economic regulation. On the 9 of September, 2008 at the Paris summit Ukraine and the EU reached a political agreement on concluding

the future agreement in the form of an Association Agreement, which is based on the principles of political association and economic integration.

During the 15th Ukraine - EU Summit in Kyiv, December 19, 2011, the parties announced the completion of negotiations on the future Association Agreement, on the 30th of March, 2012 the text of the future agreement was initialed by the heads of the negotiating teams of Ukraine and the EU.

On the 16th of September, 2014, the Verkhovna Rada of Ukraine and the European Parliament simultaneously ratified the Association Agreement between Ukraine and the EU. An important fact was the entry into force of Section IV of the Association Agreement on the 16th of September, 2015, concerning the association on the implementation of the wide and comprehensive free trade area between Ukraine and the EU beginning with the 1st of January, 2016.

European integration for Ukraine is, on the one hand, a way to modernize the economy, attracting foreign investment and advanced technologies, increasing the competitiveness of domestic manufacturers, access to world markets, including the market of financial services. On the other hand, Ukraine's access to international markets as well as forming an open economy also mean that the state economy should be internally stable, able to withstand the risks that accompany the processes of globalization and European integration.

Unfortunately, the financial system of Ukraine in modern conditions is influenced by a number of threats, including the growing political instability, debt burden, imperfect fiscal policy, the shadow economy, a significant level of corruption in all levels of the financial system, the instability of the banking sector, etc. All these threats adversely affect the level of the state's financial security.

The global financial-economic crisis of 2008-2009, which had a negative impact on the socio-economic development of Ukraine demonstrated the vulnerability of the domestic financial system, its dependence on the external influence. In addition, during 2010-2014, Ukraine experienced an unprecedented combination of political, financial, economic and banking crises. Only in 2014, GDP fell by 6.7% (according to the estimates of NBU). The deficit of the consolidated budget of Ukraine (including the "Naftogaz of Ukraine") exceeded 10% of GDP. Hryvnia depreciated by almost half. The inflation increased by almost 25%. The deficit of the consolidated payment balance amounted to 13 bln. dollars, USA. Gold and currency reserves decreased to critically low levels. The banking system lost a third of the deposits. The massive outflow of the deposits of the

population amounted to 10 billion dollars in foreign currency deposits and over 40 billion in hryvnia.

The crisis of the banking system was accompanied by numerous defaults of financial institutions. By 01.11.2015, 64 commercial banks were officially recognized insolvent. So far, the banking market has been in shock state which is caused by currency fluctuations (depreciation of the hryvnia), losses of assets in the Crimea and the war zone (around 15%), borrowers' decrease of solvency, massive personnel downsizing.

Under these conditions, the problem of protecting national interests in the financial sector and ensuring the financial security of the state is extremely important. As never before, the basic provisions of the Concept of national security in the financial sector (issued 15.08.2012) become relevant. Concept developers emphasized the need to solve the basic problem - the insufficient effective use of mechanisms aimed at neutralizing, minimizing the impact and eliminating the phenomena and factors that lead to the creation of external and internal threats to national security in the financial sector. One way of solving the determined problem is implementing structural reforms in the national economy and ensuring price and financial stability.

At present the question of effectiveness of structural reforms or even their absence is the cornerstone of political debate. Essentially, the reform should begin with structuring the existing problems, assessing the risks and threats, determining strategic and tactical goals and forming a set of measures in a variety of development programs.

The financial security of any state is determined by factors, necessary to be considered in terms of Ukraine today:

- *level of financial independence* (in this case, the size of the external financial assistance from the international financial institutions, economic groupings, governments of individual countries, the scope of foreign investments in the national economy are of crucial importance);
- *nature of financial and credit policy* (both internal and external), pursued by the state;
- *political climate in the country*;
- *the level of the legislative provision of the financial sector functioning*.

Thus, the priorities of Ukraine in the field of financial security should be the creation of appropriate legal, economic, social and other conditions aimed at improving monetary and credit, currency, banking, budget, tax, investment policies as well as development and implementation of effective mechanisms aimed at neutralizing, minimizing the impact and eliminating the phenomena and factors leading to the creation of external and internal threats to the state's financial security.

**Káoszelmélet a gyakorlatban,
avagy az ukrán adórendszer sajátosságai**

**Теорія хаосу на практиці,
або особливості податкової системи України**

dr. Szemjon Viktória

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola (Beregszász, Ukrajna)

semyonviktoria@gmail.com

A globalizációs folyamatok gyors tempója, azon belül a pénzügyi piacok integrációja, liberalizációja, a migráció növeli és bonyolítja a nemzetközi üzleti aktivitást, a gazdaságok nyitottságát és a kommunikációt a piac szereplői között. A vállalkozások versenyképességében nagy szerepet játszanak az adórendszer, az üzletvitel szabadsága, az adóteher szintje.

A versenyképes adópolitika egy olyan rendszer, amely sikeresen egyesíti a belső nemzeti elvárásokat, valamint a külső üzletviteli szabályokat, ezzel a gazdálkodók harcba szállhatnak a nemzetközi befektetésekért és megakadályozhatják a tőke kiáramlását az országból.

Az adórendszer fő mutatószámai – az adók és illetékek száma, a jövedelemadó mértéke, az adóteher mértéke, az adószabályozás stabilitása stb. Így, Ukrajnában 2015-ben 11 adófajta és illeték volt hatályban, a nyereségadó és a személyi jövedelemadó mértéke – 18%, az adóteher pedig 38,9%, ami a világban az egyik legmagasabb érték (USA – 24,3%, Oroszország – 28,7%).

A gazdasági szabadság index szerint az ország a 162-ik pozíciót foglalja el a 178-ból. Ezek a mutatószámok a korrupció magas, tulajdon védelem alacsony szintjével, valamint a befektetési szféra gyengeségével magyarázható.

Eltekintve attól, hogy az adószabadság indexe 78,7 pont, ami elég magas, sőt meghaladja az átlagos indexet világszerte (77,4), az adószabályozás kétértelműsége és ellentmondásai, gyakori változásai mélyítik a feketegazdaság és a korrupciós sémák lehetőségeit.

A Kormány meghatározta az ukrán adórendszer legfontosabb negatív jellemzőit:

1. az adózás ügyintézésének bonyolultsága,
2. korrupció az adóhatóságokban,
3. magas adóteher.

Ennek érdekében Ukrajnában már megrögzött szokássá vált az adózási szabályok módosítása. Ez az éves költségvetés elfogadásával magyarázható. A költségvetés hiányossága miatt az országnak kiegészítő jövedelmekre, bevételekre van szüksége. Ezt a problémát a legkönnyebben az adórendszer módosításával oldható meg.

Meg kell jegyezni, hogy az adóreform nem hozott könnyítést az adók elszámolásában. Még 2011-ben, amikor elfogadták az új Adókodeket, egyszerű törvényösszevonás történt, amit találóan a szakemberek „A könyvelők bibliájának” neveznek. A probléma csak az, hogy az egyszer megírt Nagykönyvhöz havonta új módosításokat publikálnak.

2015. december 24-én a Parlament elfogadta a 909-VIII sz. törvényt Az adókodek módosításáról 2016-ban címmel.

Az aktuális változásokat a táblázat mutatja be.

Adóreform-2016

ADÓ	2015	2016
<i>Nyerésadó</i>	18%	18%. Havi adóelőlegek törlése.
<i>Személyi jövedelemadó</i>	15%, 20%	Egységes adókulcs – 18%, függetlenül a jövedelem mértékétől és forrásától
<i>Általános forgalmi adó</i>	20%	20%
<i>Egységes szociális járulék</i>	3,6% – munkavállaló 36,2% – munkaadó	0% – munkavállaló 22% – munkaadó
<i>Egyszerűsített vállalkozói adó</i>	3. csoport. Maximális jövedelem 20 000 000 hrn. Adókulcs: 2%+Áfa, 4%	3. csoport. Maximális jövedelem 5 000 000 hrn. Adókulcs: 3%+Áfa, 5%
<i>Jövedéki adó</i>	Különböző adómérték a termék fajtájától függően	Az adómérték jelentős növekedése az előző évhez képest
<i>Járműadó</i>	Adótárgy – 5 évnél fiatalabb járművek, 3000 cm ³ motor felett Adómérték – 25 000 hrn./év	Adótárgy – 5 évnél fiatalabb járművek, értékük – meghaladja a 750 minimálbért Adómérték – 25 000 hrn./év
<i>Ingatlanadó</i>	Maximális adókulcs – 2%-ka a minimálbérnek/m ²	Maximális adókulcs – 3%-ka a minimálbérnek/m ² Nagy területű ingatlanok kiegészítő adója (lakás – 300 m ² , ház – 500 m ²) – 25 000 hrn.

A Pénzügyminisztérium nagy ígéretekkel tett a módosítások bevezetésével: pozitív makrogazdasági hatást, könnyített hatósági eljárásokat, valamint két éves moratórium bevezetése az adószabályok változtatására, kivéve, ha azok csökkentik az adóterhet és egyszerűsítik az adószabályokat.

Sajnos az idejű adóreform sem tökéletes, sietve, nem átgondolva, az év utolsó napjaiban, politikai kompromisszumokat kötve lett elfogadva, ami kizárja a hosszú távú perspektíváját.

A reform akkor lehet a leghatékonyabb, ha kidolgozásakor nem hagyják figyelmen kívül az egyszerű nép, az üzlet, a polgár, az ország igényeit és elvárásait. Csak ebben az esetben működhet jól az adórendszer és nyújthat pozitív gazdasági hatást, mivel lehetetlen nyereséges üzletvitel, a gazdasági fejlődés és a külföldi tőkebevonás állandó változó adószabályozás feltételei között.

**Використання ефективних одиниць вимірювання в
якості калькуляційної одиниці собівартості продукції
на промислових підприємствах і виробничих
об'єднаннях**

**Effektív értékegységek használata, mint kalkulációs
egységek a termék önköltségszámításában az ipari
vállalatoknál és termelési szövetkezetekben**

к.е.н., доц. Ткаченко С.А.

Вищий навчальний заклад «Міжнародний технологічний університет
«Миколаївська політехніка» (Миколаїв, Україна)

nukoblikaudit@inbox.ru

Щоб забезпечити контроль за зменшенням собівартості одиниці продукції і підвищенням економічної ефективності використання коштів на здійснення заходів із забезпечення і підвищення якісних характеристик та технічних параметрів продукції, необхідно здійснювати вірогідний бухгалтерський облік витрат промислових підприємств (науково-виробничих об'єднань) на підвищення якості готової продукції і обліковувати випуск продукції не тільки у фізичних, але і в ефективних одиницях. Вибір в якості калькуляційної одиниці фізичної або умовної одиниці продукції із урахуванням її якості – важливе питання управління собівартістю. Цей факт беззаперечно встановлює наявну проблему у загальному вигляді і підкреслює її зв'язок із важливими науково-практичними завданнями та інше.

Провівши поглиблену діагностику останніх досліджень і публікацій провідних вчених-економістів, таких як В.Ф. Брилева³⁰, В.О. Коновалов³¹,

³⁰ Брилева, В. Ф. Проблемы планомерного повышения качества продукции животноводства в условиях агропромышленной интеграции: автореферат диссертации ... доктора экономических наук: 08.00.05 – «Экономика и управление народным хозяйством» / Брилева Валентина Федоровна; [Место защиты: Московская ордена Ленина и ордена Трудового Красного Знамени сельскохозяйственная академия имени К. А. Тимирязева]. – Москва, 1984. – 34 с.

³¹ Коновалов, В. А. Нормативно-управленческие резервы повышения качества продукции: автореферат диссертации ... доктора экономических наук: 08.00.05 - «Экономика и управление

Ю.М. Максимов³² та інші, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які ми спираємося, виділено невирішені раніше частини загальної проблеми, не останнє місце серед яких займає питання розрахунку випуску продукції в ефективних одиницях вимірювання і визначення собівартості готової продукції із урахуванням якісних характеристик і параметрів, якому і присвячена означена теза.

Тому, ціллю публікації виступає переконливе обґрунтування можливості використання ефективних одиниць вимірювання в якості калькуляційної одиниці собівартості продукції на промислових підприємствах і виробничих об'єднаннях та ін.

Єдині універсальні калькуляційні одиниці, які задовольняють вимогам як калькулювання собівартості продукції на підприємстві, так і ціноутворення, не завжди можливо встановити. Досвід підприємств чорної металургії, де калькулювання собівартості чавуна і сталі відбувається у фізичних тонах і в умовних тонах передільного чавуна та приведеної ваги сталі, підприємств хімічної промисловості, які широко застосовують фізичні і умовні калькуляційні одиниці, свідчить, що доцільно встановлювати дві калькуляційні одиниці: фізичну – для калькулювання індивідуальної собівартості продукції підприємства; умовну з урахуванням якості – для оцінки витрат підприємства, для планування і ціноутворення. У цьому випадку забезпечується порівняння собівартості готової продукції різних промислових підприємств і співставлення між собівартістю і ціною.

Питання організації бухгалтерського обліку випуску готової продукції у двох вимірниках – в натуральних і ефективних одиницях – є особливо актуальними та інше.

Ще на багатьох підприємствах промисловості планують і обліковують випуск готової продукції у фізичних одиницях (тонах, штуках, метрах) безвідносно до її якості, які не надають повної уяви про ступінь задоволення потреб споживачів та інше.

Вкрай очевидна негайна цільова необхідність планувати та обліковувати

народным хозяйством» / Коновалов Вячеслав Александрович; [Место защиты: Российский научно-технический центр информации по стандартизации, метрологии и оценке соответствия]. – Москва, 2011. – 40 с.

³² Максимов, Ю. Н. Механизм формирования стратегии повышения качества продукции и его влияние на конкурентоспособность товаров на внешнем рынке: автореферат диссертации ... доктора экономических наук: 08.00.14 - «Мировая экономика», 08.00.05 - «Экономика и управление народным хозяйством» / Максимов Юрий Николаевич; [Место защиты: Московский государственный университет имени М. В. Ломоносова. Экономический факультет]. – Москва, 2012. – 40 с.

готову продукцію на промислових підприємствах та в науково-виробничих об'єднаннях у ефективних одиницях вимірювання, максимально наближених до справедливої споживчої вартості готової продукції (мінеральні добрива – в перерахунку на 100 % корисних речовин та в умовних одиницях вимірювання, синтетичні м'які засоби – в перерахунку на 40 %-ве утримання жирних кислот, видобуток вугілля – в тонах умовного палива, руд чорних і кольорових металів – за утриманням металу, автомобілі вантажні – підсумковою вантажопідйомністю тощо).

Ефективні одиниці вимірювання повинні ширше застосовуватися в якості калькуляційної одиниці собівартості продукції. У цьому випадку показник собівартості одиниці продукції буде більш повно відображати витрати на виробництво окремих товарів із урахуванням їх споживчих властивостей, їх якості.

Для правильного вибору калькуляційної одиниці необхідно дослідити залежність між техніко-економічними параметрами виробів і витратами на їх виробництво. Для одних виробів такими параметрами можуть бути продуктивність, енергомісткість, строк служби і інше; для інших – коефіцієнт корисної діяльності, точність показань, число умовних вимірювань тощо. Технічні параметри не виступають рівноцінними і їх вплив на економічні показники та критерії різниться і інше.

У машинобудівних та суднобудівних виробництвах різниці за основним параметром – надійності (класу точності) машин, приладів і апаратів, що випускаються промисловими підприємствами, яка вимірюється в строках їх служби, - супроводжуються різницями в конструктивному та технологічному відношеннях і інше.

Конструкторсько-технологічні і експериментально-дослідницькі роботи, виготовлення і впровадження у виробництво великої кількості нового оснащення, придбання додаткового обладнання, більш якісних матеріалів, покращена обробка виробів – усе це веде до збільшення витрат виробництва. При можливому зростанні собівартості одиниці продукції витрати на одиницю споживчої вартості повинні бути нижчі, що і повинно слугувати критерієм оптимальності (якості), доцільності подальшого підвищення якісних характеристик та параметрів продукції.

Проведені дослідження надають нам можливість зробити висновок відносно того факту, що розрахунок випуску готової продукції в ефективних одиницях вимірювання і визначення собівартості продукції з урахуванням її якості дозволяє привести до порівняльного виду і єдиної основи натуральні і вартісні показники, сприяє підвищенню аналітичності обліково-економічної інформації і дієвості порівняльного економічного аналізу собівартості продукції, більш повному

виявленню і використанню резервів зростання виробництва і підвищенню рентабельності (ефективності) продукції промислового підприємства (науково-виробничого об'єднання) і в кінцевому рахунку – удосконаленню ціноутворення і планування. Серед перспективи подальших розвідок у даному напрямку особливою актуальністю відрізняється питання розробки цін, враховуючих якісні характеристики та технічні параметри готової продукції і таке інше.

A magyarországi helyi pénzek működési mechanizmusa

Механізм функціонування місцевих фінансів Угорщини

Dr. habil. Varga József, Cseh Balázs

Kaposvári Egyetem (Kaposvár, Magyarország)

varga.jozsef@ke.hu, cseh.balazs1990@gmail.com

Az ún. helyi pénz működésének vizsgálata a gazdasági válság negatív hatásainak kiküszöbölésének érdekében került fókuszba Magyarországon. Silvio Gesell nyomán a szerzők az alternatív válságkezelés egyik hatékony megoldásának tartják a helyi pénzt, ezért a működési mechanizmusokat kívánják vizsgálni és ismertetni. Jelenleg Magyarországon a soproni kékfrank, a balatoni korona, a bocskai korona és az alsómocsoládi rigac mellett 2016-ban megjelent a tokaji dukát, indulásra vár a rábaközi tallér, a zselici dénár és a kiskőrösi pengő, de a tervek között szerepel a pécsi korona és a debreceni fantallér bevezetése is. A téma aktualitása jelentkezik az Európai Bizottság magyar káféteriarendszerre vonatkozó döntése kapcsán is, mivel felvetődhet a helyi pénzek integrálhatóságának kérdése az átszabandó kedvezményes béren kívüli juttatások rendszerébe.

Az eddigi eredmények és kimutatások alapulvételével a szerzők bemutatják a helyi pénzek működését és azok gazdaságélénkítő hatásait. A szerzők célja a válságkezelés egyik alternatívájának ismertetése. Alapvetésként jelentkezik, hogy a magyar monetáris rendszer válsággal szenved, amely a fenntartható fejlődés gondolatával kiegyeztetetetlenül működik. Hiányzik a stratégiai szemlélet, azonban számarányaiban magas a jövedelem-és vagyonskoncentráció, ami életképtelen és hanyatló pénzügyi struktúrát eredményez. Erre alternatív megoldásként jelentkezhethet a helyi, önszerveződő, de a kormányzati, állami szinten támogatott és legitimált pénzügyi közvetítőrendszer kiépítése, tehát a helyi pénz. A fentebb említésre került példák alapján már az elméletet erősíti a gyakorlat. A jogi szabályozás mint gazdaságot élénkítő vagy akadályozó funkció szintén a vizsgálat fókuszába kell kerüljön, mivel a helyi pénzek működési feltételei között szerepel a kibocsátás legitimitása, illetve a működés jogi keretek közötti tartása, ellenőrzése, felügyelete. A helyi pénz működésének pénzügyi előnyei kimutathatóak, amik a helyi vállalkozások mellett az önkormányzatokra gyakorolt hatásaiban is jelentősek. Az

önkormányzatok és a helyi pénzrendszerek kapcsolatának minősége meghatározza a pénzügyi lehetőségeket. Az önkormányzatok bekapcsolódása a helyi pénzek működési rendszerébe a közhatalom gyakorlásában és hozzáállásában nyilvánul meg, amelynek mikéntjére példákat hozhatunk a már működő helyi pénzek esetében, illetve akár az indulásra váróknál is.

A szerzők a Magyarországon jelenleg működő helyi pénzrendszerek közgazdasági és pénzügyi alapjainak figyelembevételével a működési mechanizmus gyakorlati analízisét, illetve az abból levonható jövőre irányuló következtetéseket ismertetik az előadásban és a tanulmányban egyaránt.

**Kárpáthalja és a Kárpát-medence
gazdasági fejlődésének stratégiái**

**Стратегії економічного розвитку
Закарпаття та Карпатського
регіону**

Kárpátalja helyzete a Kárpát-medence közgazdasági viszonyai között

Закарпаття в економічних відносинах Карпатського регіону

dr. Bajor Tibor

IBS Nemzetközi Üzleti Főiskola (Budapest, Magyarország)

Nemzeti Közzolgálati Egyetem (Budapest, Magyarország)

bajortibor@gmail.com

Kárpátalja sajátos közgazdasági és közigazgatási helyzetben van jelenleg Ukrajnában, de a történelme során is meglehetősen viharos időket tudhat maga mögött.

Kárpátalja gazdasági, kulturális és politikai értelemben – a történelem során – nem volt egységes közigazgatási terület. A nyugati területe a mai Szlovákiához (Felvidék, Kassa), keleti területe a mai Romániához (Erdély, Szatmárnémeti, Máramarossziget), déli része a mai Magyarországhoz (Bereg, Vásárosnamény, Fehérgyarmat) gazdasági egységéhez tartozott. Északi területeit a Kárpátok vonulatai zárták le, amelyek egyben az akkori országhatárral egyeztek meg.

A XX. század elejétől a térség politikai – gazdasági hovatartozása drámaian változik viszonylag rövid idő intervallumban. Az európai politikai átrendeződés következtében a térség földrajzi értelemben vett függőségi helyzete – Budapest irányából – előbb eltolódik északi irányba, majd a nyugati irányból keleti irányba fordul. Az új – meghatározó politikai – gazdasági központtól nem csak a Kárpátok hegysége, de Lviv/Lvov/Lemberg és Ivano-frankivszk/Ivano-frankovszk – a Kárpátok hágóinak északi oldalán lévő nagyvárosok sajátos gazdasági érdekei is elszigetelik. Kárpátalja történelme során „örök peremkerület” akár a királyi Magyarországot, akár Cseh-Szlovákiát, akár a Szovjetuniót, vagy akár Ukrajnát vizsgáljuk.

A kelet-európai politikai változások következtében önállóvá vált Ukrajna fővárosa – Kijev – irányából határozzák meg a – térséggel kapcsolatos gazdasági – politikai – elvárásokat, addig a térség napi gazdasági viszonyai a helyi – évszázadok történelme alatt kialakult – viszonyoknak kell megfelelnie. Kárpátalja sajátos érdekei és a vele szemben támasztott politikai elvárások között nincs meg a megfelelő összhang, harmónia. Ennek következtében Kárpátalja gazdasági – fejlődési lehetőségei erősen korlátozottak.

Előadásomban ezt a helyzetet kívánom elemezni.

Index Analysis of Prospects for the Economic Growth of Carpathian Countries

Növekedési kilátások elemzésének gazdasági indexei Kárpátalja megyére vonatkozóan

Dr. Prof. Cherlenjak Ivan, Dr. Kurei Oksana PhD

Uzhhorod National University (Uzhhorod, Ukraine)

cherlenyakji@mail.ru, kurej_o@yahoo.com

The finding of deployed by market segments and by the industry responses on how, what and for whom it is necessary and appropriate to produce goods and services and how to ensure a sufficient level of the competitiveness in the new post-industrial economy has become the fundamental backbone for Ukraine in Europe today. To paraphrase D.North we can say, that it is necessary to find new answers to the question on why the scientific and technological potential, that is available to everyone, is realized not fully and why such a large gap between rich and poor countries exists in the new economic conditions? This is true both in terms of the economy of Ukraine concerning the economy of the Carpathian region countries and in terms of the economy of the Carpathian region countries in the scope of Europe's economy. Part of the answer is contained in the «orientation» component of the question content. So we put the same question in the following format: what are the prospects for the economic growth of the Carpathian region countries through the prism of the development trends of the global competitiveness components? As the material for the analysis of this issue were used:

- 1) Global Competitiveness Index (GCI);
- 2) Global Innovation Index (GII).

The Global Competitiveness Index places the country relatively to the leader country in the competitive dynamic of the production cost. The leader country at each time point (one year, two, three years) is the national economy that creates the largest concentration of opportunities for the production of value added per capita (see Table 1).

Table 1. Positioning of Ukraine and the Carpathian region countries relatively to the leading countries in the EU through the prism of GCI factors

№	Indicators	General index		Trend	Basic conditions		Trend	Increasing efficiency		Trend	Improving innovation		Trend	
		2011-2012	2015-2016		2011-2012	2015-2016		2011-2012	2015-2016		2011-2012	2015-2016		
Members EU leader-countries														
1	Germany	6	4	2	11	8	3	13	10	3	5	3	2	
2	The United Kingdom	10	10	0	21	25	-4	5	5	0	12	9	3	
3	Belgium	15	19	-4	22	23	-1	15	18	-3	14	15	-1	
4	France	18	22	-4	23	26	-3	17	19	-2	17	20	-3	
5	Austria	19	23	-4	18	20	-2	19	24	-5	13	14	-1	
6	Italy	43	43	0	47	53	-6	40	43	-3	30	28	2	
The Carpathian Region Countries														
1	Czech Republic	38	31	7	45	31	14	29	26	3	32	32	0	
2	Poland	41	41	0	56	44	12	30	34	-4	57	57	0	
3	Romania	77	53	24	89	70	19	62	44	18	99	84	15	
4	Hungary	48	63	-15	55	59	-4	42	49	-7	52	69	-17	
5	Slovakia	69	67	2	60	56	4	44	47	-3	71	59	12	
6	Ukraine	82	79	3	98	101	-3	74	65	9	93	72	21	

Sources: [The Global Competitiveness Report 2011-2012. – Geneva: World Economic Forum, 2011. – 527 p.; The Global Competitiveness Report 2015-2016. - Geneva: World Economic Forum, 2015. – 384p.]

The figures in Table 1 show that formally there is no catastrophic lag (the gap) between the founding EU counties' economies and the economies of the Carpathian region countries yet: Italy is even slightly ahead of the Czech Republic meaningfully GCI. However, given the GCI of Ukraine as the lowest rated in the Carpathian region and GCI of Germany as the highest rated in the EU, the gap is disastrous – 75 points, or 20 times larger. This means that Ukraine's economy is 20 times less effective in creating value added than the German economy (we estimate efficiency in all three segments: real, fictitious and virtual economy, since each of the segments forms the financial result).

During the analyzed period in two country groups there was growth in both GDP and the index of GDP growth per capita – from the biggest value of 31% (UK) to the lowest of 4.5% (Italy) and from 33.3% (Romania) to 3.3% (Ukraine) for both these indicators respectively. Ukraine was the only country among the countries studied, that showed the negative dynamics of GDP, which declined by 4.2% in five years. The value of trade balance index for all countries except France and Ukraine also increased.

Characteristically, the negative foreign trade balance increased both in France and in Ukraine, while Italy, the UK and such Carpathian region countries, as Poland, Romania and Slovakia, managed to significantly reduce the negative trade balance. In the group of leading countries of the EU the UK was the only country that managed to show the positive trends in the main macroeconomic indicators and to maintain or even improve its positions in all analyzed indexes, having moved in the ranking of the global innovation eight steps up, which is the best result among all countries surveyed.

The Carpathian region countries revealed miscellaneous trends in their positions under consideration of the analyzed ratings. For instance, there was a significant improvement in the positions of Romania within ratings with the simultaneous growth of its macroeconomic indicators. Thus, Romania became the leader of the group, having improved its position in the ranking by GCI (an increase of 24 positions). However, Hungary has shown deterioration in two positions indices while demonstrating the positive trends in the main macroeconomic indicators.

The results of our analysis indicate that there is no direct correlation between the results of changes in key macroeconomic indicators (GDP, GDP per capita and trade balance) and the results of the analysis of position changes in the rankings of the Global Competitiveness Index and the Global Innovation Index in the short term period.

The questions if there exist a correlation between the results of changes in key macroeconomic indicators and the results of the analysis of position changes in the rankings of the Global Competitiveness Index and the Global Innovation Index in the long term period, and how this correlation is capable of forming the mechanisms of the economic growth are of particular interest for the further studies in this direction.

Ipari logisztikai parkok, mint Kárpátalja lehetőségei

Промислові логістичні парки як можливості розвитку Закарпаття

Dr. Egri Imre

Nyíregyházi Egyetem (Nyíregyháza, Magyarország)

egri.imre@naze.hu

Kárpátalja Ukrajna legnyugatibb, az Európai Unióval közvetlen logisztikai kapcsolatban lévő térsége. E kapcsolatrendszer történelmileg hosszú idő alatt fejlődött és jelenleg is fejlődik.

Ukrajna EU-s kapcsolódása több területen is szükségzerű, így az V. korridor fejlesztése és a hozzá kapcsolódó szolgáltatások természetesen adják meg a fejlődés irányát. Ezek közé tartoznak a határtérséghez kapcsolódó logisztikai ipari parkok.

Az EU-s (magyar oldalon) már meglévő illeszkedési, közlekedési, ipari parkokhoz kapcsolódhatnak Kárpátalja fejlesztési projektjei. Így Ungvár, Munkács és Beregszász térsége az ipari parkok létesítésére alkalmas. Egyes helyeken (Csop) már megjelentek az ipari park első formációi.

Geoökonómiai potenciálját tekintve Kárpátalja fő vonzerejét a logisztikai, gazdasági, kulturális kapcsolatai adják. A vegyes gazdasági szerkezet és kulturális sokszínű hagyományai hasonló kapcsolatrendszert generálhatnak.

A fenti konstrukciók egész Kárpátalja gazdaságfejlesztési lehetőségeit nyitják ki a különleges övezetek létesítésének irányába.

A modern globális kapcsolatokra építő gazdaság ehhez illeszkedő szervezeteket kíván. Ezek a határon átnyúló termelési, kereskedelmi, fejlesztési, pénzügyi innovációs kapcsolatok, ipari logisztikai parkok, innovációs parkok, klaszterek, szövetségek, integrációk, amelyek az Európai Unió jogi rendszeréhez is illeszkednek.

A kapcsolódó szolgáltatások fejlesztése a klasszikus ipari parki szolgáltatások keretében célszerű, így a technikai infrastruktúra, a közgazdasági infrastruktúra, a jogi infrastruktúra, a logisztikai infrastruktúra, az informatikai infrastruktúra és a humán- tudás infrastruktúra.

A dolgozat a régió geoökonómiai elemzéséből kiindulva kísérli meg számba venni azokat a lehetőségeket, amelyeket az Európai Unió és a modern gazdasági szervezetek adnak.

Kárpátaljai vállalkozások helyzetértékelése országos és kárpát-medencei relációban

Оцінка стану закарпатських підприємств на державному та Карпатському регіональному рівнях

Pataki Gábor

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola (Beregszász, Ukrajna)

patakigabor83@gmail.com

A tanulmány célja, hogy elméleti és empirikus kutatások alapján általános képet adjon a kárpátaljai vállalkozásokról, azon belül is a fókuszban azok a jogi és nem jogi személyiségű üzleti szereplőkről, akik magyar nemzetiségűek, vagy pedig a magyarok által lakott területen termelnek és szolgáltatnak.

A tanulmány felveti azokat a hiányosságokat, amelyek abból fakadnak, hogy az ország statisztikai adatainak biztonsága, valamint egy általános vállalkozói adatbázisnak a hiánya miatt nehezen lehet teljes körű elemzést készíteni, ezért inkább kvalitatív módszerek segítségére van szükség a helyzetfeltárásnál. Ennek hiányában a döntéshozók és a gazdaság irányítás szereplői jelenleg megfelelő akarat és tőke megléte esetén se tudnának több szempontból is jó döntéseket, fejlesztési akcióterveket létrehozni, kivitelezni.

A tanulmány egyik kérdésfelvetése arra vonatkozik, hogy mit jelent ma vállalkozónak lenni Kárpátalján? Ha röviden, hadászati kifejezéssel akarnám jellemezni azt, hogy miként ölték ki a térségben a vállalkozói hajlamot, akkor úgy lehetne összefoglalni, hogy a kommunizmus bő négy évtizede szőnyegbombázással pusztított, míg az elmúlt 25 év instabil, vállalkozásidegen állapota pedig egyenként lőtte ki a jó kezdeményezéseket. Minden általánosításban benne van a tévedés-faktor, viszont mindenkép megmutatja az alacsony vállalkozói hajlam indikátorait.

A kárpátaljai magyarság döntő többsége a határ menti, alföldi zónában él, ami 110-120 magyar települést jelent, attól függően, hogy nemzetiségi arányt hogy számoljuk. Visket, Husztot, Ungvárt, Munkácsot és néhány kisebb települést leszámítva nincsenek nagyobb szórvány szigeteink. Ez a térség mindig is mezőgazdasági tevékenységből élt meg. A magyar lakosság 70 %-a falun él, így ha nem is főtevékenységként, mint

vállalkozás, de szinte mindenki foglalkozik agrártermeléssel, ami jövedelem-kiegészítésül szolgál.

A másik jellegzetes vállalkozási típus a kiskereskedelem. A nagyvárosokat leszámítva nem alakultak ki szupermarketek, áruházláncok, hanem az „ABC-rendszer” terjedt el, amely felszippantja a környék helyi termelőitől az árut, valamint a bevásárlást az ungvári, munkácsi és szőllősi nagybani piacokról szerzi be és értékesíti a lakosságnak.

A kilencvenes évektől jelent meg a túrizmus, azon belül is a falusi turisztikai szolgáltatások. Ezek főleg vendégházak kiadását jelentik, eleinte főleg magyarországi turistáknak, napjainkban pedig belső ukrajnai vendégek veszik igénybe, bár nem olyan intenzitással, mint egykoron. Mindenesetre működő ágazat, amely vállalkozásokat generált a térségben.

A Rákóczi Főiskola kutatói csapata a múlt hónap végén elindított egy felmérést a kárpátaljai magyar többségű települések fejlesztési stratégiáját vizsgálva. Módszertanát tekintve online kérdőívről beszélhetünk, valamint mélyinterjúk kikérdezésről a települések vezető személyeivel. Az online kérdőívre aktuális válaszai alapján (260 db) az látható, hogy a válaszadók egy tizede rendelkezik jelenleg is valamilyen vállalkozással (vagy pedig östermelő), a 57 %-a szeretne vállalkozni, de nem áll módjában, kb. 1/3-a pedig se hajlamot nem érez rá, se nyilatkozni nem tud a kérdésben.

A vállalkozás alapításához való kárpátaljai magyar viszonyulás két fő tényezőtől függ: 1. jellembeli hajlandóság; 2. forráslehetőségek. Elgondolásom szerint a válaszadók felülreprezentálják azt a véleményt, miszerint főleg anyagi lehetőségeik miatt nem tudnak vállalkozni, mivel jellemző, hogy idea szintjén megjelenik a vállalkozás indítása, de az anyagi hátrányok, a gazdaságpolitikai kockázatokon túl még az impulzus-szegény környezet is hozzájárul ahhoz, hogy kevés vállalkozói ötlet alakul ki a térségbe.

A tanulmány vizsgálja az általános vállalkozói helyzetképet globális és helyi összehasonlításban is. Az alábbi táblázat Ukrajna üzletvitel feltételei mutatja nemzetközi rangsor alapján:

Ukrajna üzletvitel feltételei a nemzetközi rangsorban

Mutató	2010	2014	2015
<i>Az üzletvitel egyszerűsége (183 országból)</i>	142	112	96
<i>Adózás (183 országból)</i>	181	164	108
<i>Teljes adóösszeg (bruttó nyereség %-ában)</i>	57,2	54,9	52,9

Forrás: Doing Business adatai alapján: <http://www.doingbusiness.org/>

A táblázat első két sora azt tükrözi számunkra, hogy nemzetközi viszonylatban az igen hátrányos helyzetből sikerült valamennyit javítanunk. A helyi vállalkozókkal való beszélgetés is azt mutatja, hogy az utóbbi évek reformjai egyedül annyiban hozott eddig eredményt, hogy az üzletvitel egyszerűsödött, kevesebb állami intézménnyel kerülnek rendszeresen kapcsolatba (amelyek sajnos sok esetben fekete úton oldották meg a vállalati hiányosságok fölötti szemet hunyást).

A besoroláson javított az adóreform is, amely rengeteg kivetni valót hagy maga után, mégis, összességében az egyszerűsített vállalkozási formák segítették az üzletvitelt és nagyobb szabadságot adtak a vállalkozók számára.

A tanulmány kitér arra is, hogy milyen speciális karakterbeli összefüggések jelentkeznek a kárpátaljai magyar nemzetiségű vállalkozók között. A mélyinterjú kutatás egyik fő következtetése, hogy azok a vállalkozók, akik a rendszerváltás idején, kvázi „kényszervállalkozókként” indultak, jelenleg borúsabb, negatívabb képet festenek a vállalkozásuk irányába. Viszont a fiatalabb vállalkozók, akik 5 éven belül alapították cégüket, optimistább jövőképpel rendelkeznek.

Összességében a tanulmány a magyar vállalkozások helyzetéről több felvetést, általános elgondolást és hipotézist említ, ami előrevetíti annak igényét, hogy ezt a területet empirikus, reprezentatív kutatásokkal, valamint kvalitatív módszerekkel egyaránt érdemesebb mélyebben kutatni és megalapozottabb tudományos háttérelmézést biztosítani. Ennek haszna nem csak a tudományos életben, hanem a gazdaságpolitikában, a vállalkozói mindennapokban, valamint a nemzetközi kereskedelem területén is megnyilvánulhat.

**Фактори впливу на регіональну
конкурентоспроможність Закарпаття в умовах
глобалізації економіки**

**Kárpátalja regionális versenyképességének hatótényezői
a gazdasági globalizáció feltételei mellett**

к.е.н., доц. Сокол І.І.

ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (Ужгород, Україна)
johnyfalcon85@ukr.net

В умовах глобалізації світової економіки Закарпаття в силу географічного розташування та наявності багато в чому унікальних природних ресурсів приречене виконувати роль містка між Заходом та Україною.

Використання цього фактору у розвитку економіки може дати потужний поштовх підвищення конкурентоспроможності регіону, яка згідно концепції розробленої А.А. Лейзеровічем, Р.В. Кейтсом, Т.М. Періссом та Д.М. Хулсом є складовою частиною і характерною ознакою сталого розвитку регіону.

Прибічники даної концепції конкурентоспроможності регіону визначають її як властивість активізувати потенційні можливості регіону створювати, нарощувати та ефективно використовувати конкурентні переваги для забезпечення сталого розвитку регіону.

На їхню думку сталий розвиток є процесом постійного перетворення кількісних та якісних характеристик регіональної соціо-еколого-економічної системи, що прагне до досягнення динамічної рівноваги між суспільством, економікою та довкіллям, забезпечуючи при цьому добробут нинішнього та майбутніх поколінь³³.

До факторів, що створюють конкурентоспроможність регіону, в тому числі Закарпаття, відносяться наявність кластерів, необхідність формування інноваційної системи, що містить накопичені знання, інформацію, сучасні технології. До цих

³³ Герасимчук З.В. Конкурентоспроможність регіону: теорія, методологія, практика: Монографія. / З.В. Герасимчук, Л.Л. Ковальська. – Луцьк: Надстир'я, 2008. – 248 с., с. 12, 21, 22

факторів безперечно потрібно віднести роль держави, яка підтримуючи певні галузі конкретного регіону формує його конкурентні переваги, формує можливість ефективної роботи транспортних коридорів, надає доступ до локальних ресурсів. В цьому аспекті унікальне географічне розташування Закарпаття, наявність природних ресурсів та вільної робочої сили безперечно створюють можливості для потужного підвищення конкурентоспроможності регіону.

Але для цього вкрай необхідно створити умови для більш швидкого обігу фінансових коштів шляхом структурної реорганізації галузей економіки краю, зокрема експортних галузей промисловості та аграрного сектору.

Слід зазначити, що першочерговим завданням для Закарпаття є розвиток рекреаційного сектору економіки, підвищення рівня рекреаційного освоєння, оскільки, незважаючи на досить високу насиченість території рекреаційними об'єктами, сервісні умови та обслуговування є далекими від сучасних світових стандартів. Комплексний підхід до розвитку цієї галузі забезпечить зниження рівня безробіття, підвищить фінансові надходження до державного та місцевих бюджетів, сприятиме розвитку інших секторів економіки.

Хоч Закарпаття є одним із найбільш багатих на лісові ресурси регіонів, треба враховувати їх обмеженість, особливо внаслідок неконтрольованих браконьєрських вирубок лісу. Тому ключовим завданням є розробка власних і втілення світових досягнень переробки лісової сировини на рівні найвищих світових стандартів.

На нинішньому етапі свого розвитку суспільство зіткнулося з констатацією факту зростання конфліктів в системі «суспільство-економіка-екологія». Вони проявляються на різних рівнях: локальному, регіональному, державному і глобальному. І кожен рівень вимагає своїх підходів до вирішення протиріч, в протилежному випадку виникає загроза їх неподолання.

Особливо чутливими в цьому аспекті є регіони з унікальним природно-географічним та ресурсним потенціалом, до яких по праву можна віднести Закарпаття.

Шляхом до виходу із цього складного становища, яке може призвести до некерованих процесів та порушення відносно стабільного розвитку полягає у глибоко усвідомленому впливі на всі процеси в регіоні, і зокрема, у втіленні комплексу заходів, що активізують внутрішній потенціал та підвищують конкурентоспроможність регіону. Фахівці IMD-Lausanne до основних факторів конкурентоспроможності регіонів відносять базову, технологічну та наукову

інфраструктуру, стан здоров'я населення і навколишнього середовища, рівень освіти. Конкурентні переваги регіонів, на їх думку формуються за рахунок продуктивності і ефективності бізнесу, належного стану ринків праці та фінансів, передової практики управління, усталених відносин і цінностей. Розміри конкурентних переваг регіонів визначаються індикаторами стану економіки регіону, міжнародної торгівлі, зайнятості, міжнародних інвестицій та цін. Регулюючий вплив на конкурентоспроможність регіону мають справляти бюджетна і податкова політика, інституційна і соціальна структура та законодавство.

Це підтверджує і відомий американський економіст М.Портер, який надає особливе значення регіональним факторам конкурентоспроможності. Портер відводить важливу роль регіональним факторам конкурентоспроможності: «Парадоксально, але тривалі конкурентні переваги в глобальній економіці, - писав він, - знаходяться в локальних речах – знаннях, відносинах, мотивації, які як віддалені суперники не можуть змагатися»^{34 35}.

Таку саму позицію в даному питанні займають і фахівці та експерти Європейської Комісії, які відмічають, що «незважаючи на наявність конкурентоспроможних і неконкурентоспроможних фірм у кожному регіоні, завжди існує загальне регіональне середовище яке впливає на формування конкурентного статусу всіх локальних фірм». Фахівці Європейської Комісії одними з перших дали й визначення регіональної конкурентоспроможності. У їхньому розумінні – це здатність регіону виробляти (в умовах міжнародної конкуренції) такі товари та послуги, які користуються попитом на міжнародних ринках та водночас забезпечують стабільний і високий рівень прибутків та зайнятості місцевого населення.

Підсумовуючи слід зазначити, що тільки комплексне використання природного, науково-технічного, історичного, економічного, географічного, соціального потенціалу Закарпаття при умові постійного впровадження новітніх інноваційних технологій і на основі глибокої структурної перебудови стратегічних галузей економіки регіону може вивести Закарпаття на високий рівень конкурентоспроможності в сучасних ринкових умовах.

³⁴ Портер М. Конкуренция / Майкл Э. Портер; пер. с англ. – М.: Вильямс, 2000. – 495 с., с. 275

³⁵ Портер М. Конкурентные преимущества стран [Електронний ресурс] / М. Портер. – Режим доступу: http://www.seinstitute.ru/Files/Veh6-35_Porter.pdf

[illegible]

Наукове видання

«Виклики та перспективи економічного розвитку в умовах міжнародного співробітництва: європейський досвід»

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:
Бачо Р.Й., Семйон В.С., Потокі Г.Ф.

ВЕРСТКА: Потокі Г.Ф.

Підписано до друку 25.04.2016 р. Гарнітура Таймс.
Ум. друк. арк. 6,05. Формат 60х84/16. Тираж 200 прим.

Оригінал-макет виготовлено та віддруковано: ТОВ «РІК-У»
88000, м. Ужгород, вул. Гагаріна, 36

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК 5040 від 21 січня 2016 року*

В-86 Виклики та перспективи економічного розвитку в умовах міжнародного співробітництва: європейський досвід / абстракти міжнародної наукової економічної конференції у м. Берегово, 6-7 травня 2016 р. – Ужгород: ТОВ «РІК-У», 2016. – 104 с.

ISBN 978-617-7404-06-3

Збірник містить абстракти міжнародної наукової економічної конференції «Виклики та перспективи економічного розвитку в умовах міжнародного співробітництва: європейський досвід», що відбулася 6-7 травня 2016 р. в м. Берегово.

ББК: 65я92
УДК: 330.34(063)